

ROZBUDOWA I PODNIESIENIE JAKOŚCI DOSTĘPU DO ZASOBÓW NAUKOWYCH ARCHIWUM CYFROWEGO WYDAWNICTWA SBP

Archiwum Cyfrowe Wydawnictwa Naukowego i Edukacyjnego SBP jest bazą danych zawierającą pełne teksty roczników czasopism naukowych i branżowych oraz serii wydawniczych. Udostępnia zawartość archiwalnych numerów: „Przeglądu Bibliotecznego”, „Zagadnień Informacji Naukowej”, „Bibliotekarza” i „Poradnika Bibliotekarza”. Zawiera również książki z serii: „Nauka – Dydaktyka – Praktyka”, „Propozycje i Materiały”, a także „Bibliotekarze Polscy we Wspomnieniach Współczesnych”, wydane w latach 1991-2015.

W 2022 r. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich zakończyło projekt dotyczący przebudowy Archiwum. W jej wyniku każda jednostka bibliograficzna (artykuł stanowiący część numeru czasopisma lub pracy zbiorowej, a także każda książka niebędąca pracą zbiorową) została opracowana formalnie i rzeczowo, co podnosi jej wyszukiwalność. Ponadto, dzięki podjętym działaniom:

- stworzono kompletne i wiarygodne źródło informacji o pełnych tekstach publikacji naukowych z zakresu nauki o komunikacji społecznej i mediach (artykułów z czasopism, prac zwartych i autorskich wydanych przez Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP) udostępnianych w otwartym dostępie,
- zapewniono precyzyjną informację o zbiorach poprzez opracowanie ich w jednolity sposób z wykorzystaniem Deskryptorów Biblioteki Narodowej i słów kluczowych,
- udostępniono zmodyfikowany interfejs wyszukiwawczy, który w wydatny sposób zwiększa dostępność do publikacji.

W rezultacie powstał spójny i kompletny zbiór informacji o archiwalnym dorobku wydawniczym Wydawnictwa Naukowego i Edukacyjnego SBP.

Nowa strona Archiwum Cyfrowego dostępna jest pod adresem: <https://ac.sbp.pl/>

Projekt „Rozbudowa i podniesienie jakości dostępu do zasobów naukowych Archiwum Cyfrowego Wydawnictwa SBP” uzyskał dofinansowanie Ministra Edukacji i Nauki w ramach programu Społeczna Odpowiedzialność Nauki na podstawie umowy nr SONP/SN/512254/2021; kwota dofinansowania 102 000,00 zł; całkowita wartość projektu 116 600,00 zł.

Tytuł	Czasopismo prenumerata roczna	E-czasopismo prenumerata roczna
„Bibliotekarz”	258 zł	174 zł
„Poradnik Bibliotekarza”	282 zł	198 zł
„Przegląd Biblioteczny”	196 zł	180 zł
„Zagadnienia Informacji Naukowej”	118 zł	110 zł

Przy zamówieniu większej liczby egzemplarzy tego samego tytułu proponujemy następujące rabaty:

- ▶ 2-9 egzemplarzy tego samego tytułu – 20%
- ▶ 10 i więcej egzemplarzy tego samego tytułu – 30%

Zamówienia na prenumeratę czasopism drukowanych przyjmujemy: **za pośrednictwem sklepu internetowego Wydawnictwa SBP**, **mailowo**: spredaz@sbp.pl, **listownie**: Dział Sprzedaży SBP, Al. Niepodległości 213, 02-086 Warszawa. Zamówienia na prenumeratę czasopism w wersji elektronicznej: **mailowo**: spredaz@sbp.pl.

Dla osób, które złożą zamówienie w naszym e-sklepie **prezent – wyjątkowy kalendarz dla bibliotekarza!**

Spis treści

OD REDAKTORA (Elżbieta Stefańczyk) – 3

ARTYKUŁY

Magdalena Paul: Wyniki pilotażu badania wpływu społecznego i ekonomicznego bibliotek publicznych – 4

Kamila Wilk, Anna Gałkowska: Literatura pogranicza – wyzwaniem dla bibliografa i inspiracją dla bibliotekarza na przykładzie pogranicza polsko-czesko-niemieckiego – 7

Bożena Lech-Jabłońska: Rola Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej w rozwoju systemu bibliografii w Polsce – 13

Lilianna Nalewajska: Biblioteka – miejsce spotkania i pojednania – 18

Z BIBLIOTEK

Katarzyna Pawluk: Biblioteka otwarta. 75 lat Miejskiej Biblioteki Publicznej w Opolu – 21

Monika Maziarz: IV Festiwal Książki „Między pokoleniami” w Przemyskiej Bibliotece Publicznej – 25

WSPOMNIENIA

Jan Pasiński 1911-1989 (Emilia Czerniejewska) – 30

O BIBLIOTEKACH W PRASIE

Matejko w Lublinie... (Marek Bunia) – 32

SPRAWOZDANIA I RELACJE

Sprawozdanie z 42. spotkania Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej przy ZG SBP (Anna Urbaniak) – 36

PRAWO BIBLIOTECZNE

Obsługa specjalnych grup użytkowników (zmiany legislacyjne) (Rafał Golał) – 38

Z ŻYCIA SBP

Jubileusz 100-lecia mokatowskiej biblioteki • Nagroda Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego dla SBP • Badanie wpływu społecznego i ekonomicznego bibliotek publicznych – webinarium • Laureaci Nagrody im. Andrzeja Wojtkowskiego w roku 2022 (Marzena Przybysz) – 41

Z ŻYCIA KOSZYKOWEJ

„Biblioteka na Koszykowej wspiera uchodźców z Ukrainy” (Anna Karczevska, Paulina Niedzielska, Natalia Pietkiewicz-Szwarc) – 42

POSTAKTUALIA (Jacek Wojciechowski) – 43

W KILKU SŁOWACH – 6

Contents

FROM THE EDITOR (Elżbieta Stefańczyk) – 3

ARTICLES

Magdalena Paul: Results of a Pilot Study of the Social and Economic Impact of Public Libraries – 4

Kamila Wilk, Anna Gałkowska: Borderland Literature – a Challenge for Bibliographers and Inspiration for Librarians on the Example of the Polish-Czech-German Borderland – 7

Bożena Lech-Jabłońska: The Role of the Regional Bibliography Group in the Development of the Bibliography System in Poland – 13

Lilianna Nalewajska: Library – a Place of Meeting and Reconciliation – 18

FROM LIBRARIES

Katarzyna Pawluk: Open Library. 75 Years of the Municipal Public Library in Opole – 21

Monika Maziarz: 4th Book Festival “Between Generations” at the Przemyśl Public Library – 25

RECOLLECTIONS

Jan Pasiński 1911-1989 (Emilia Czerniejewska) – 30

ON LIBRARIES IN THE PRESS

Matejko in Lublin... (Marek Bunia) – 32

EVENTS AND REPORTS

Minutes of the 42 Meeting of the PLA Regional Bibliography Group (Anna Urbaniak) – 36

LIBRARY LAW

Support for Special User Groups (Legislative Changes) (Rafał Golał) – 38

FROM THE PLA

The 100th Anniversary of the Mokotów Library • The Award of the Ministry of Culture and National Heritage for the PLA • Research on the Social and Economic Impact of Public Libraries – a Webinar • Winners of the Andrzej Wojtkowski Award in 2022. (Marzena Przybysz) – 41

FROM THE WARSAW PUBLIC LIBRARY IN KOSZYKOWA ST.

“Library at Koszykowa Str. Supports Refugees From Ukraine” (Anna Karczewska, Paulina Niedzielska, Natalia Pietkiewicz-Szwarc) – 42

POST-CURRENT EVENTS (Jacek Wojciechowski) – 43

IN A NUTSHELL – 6

Od Redaktora

Pierwszy numer „Bibliotekarza” w 2023 r. rozpoczynamy tekstem *Nie korzystam z publikacji, ja czytam tylko zwykle książki. Wyniki pilotażu badania wpływu społecznego i ekonomicznego bibliotek publicznych* dr Magdaleny Paul z Uniwersytetu Warszawskiego. Autorka przedstawia wyniki prac prowadzonych w latach 2021/2022 przez zespół do spraw badania wpływu społecznego i ekonomicznego bibliotek publicznych, powołanego przez SBP w ramach projektu AFB. W 2022 r. członkowie zespołu, we współpracy z wytypowanymi bibliotekami publicznymi, przeprowadzili pilotaż ilościowy z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety, zweryfikowanego po pilotażu jakościowym, przeprowadzonym w pierwszym etapie badań. W drugim etapie prac uzyskali łącznie 9319 ankiet, które zostaną poddane analizie i będą podstawą do sformułowania wniosków. Kolejny artykuł *Literatura pogranicza – wyzwaniem dla bibliografa i inspiracją dla bibliotekarza. Na przykładzie pogranicza polsko-czesko-niemieckiego* Kamili Wilk i Anny Gałkowskiej z Książnicy Karkonoskiej w Jeleniej Górze poświęcony jest omówieniu działalności regionalnej. Autorki przedstawiają budowany od dziesięcioleci księgozbiór regionalny, współpracę z regionalnymi literatami oraz artystami, a także lokalnymi muzeami, archiwami i bibliotekami. Współpraca ta wpływa na rozwój powstałej w 2005 r. Jeleniogórskiej Biblioteki Cyfrowej, a także promuje Książnicę w regionie oraz na pograniczu polsko-czesko-niemieckim. W dziale „Artykuły” zamieszczamy tekst Bożeny Lech-Jabłońskiej *Rola Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej w rozwoju systemu bibliografii w Polsce*. Zawiera on historię prac prowadzonych w bibliotekach publicznych nad tworzeniem bibliografii regionalnych. Podkreśla rolę Zespołu oraz osób zaangażowanych w jego działalność, podejmujących licznie inicjatywy, głównie o charakterze szkoleniowym i edukacyjnym. Autorka, wieloletnia aktywna członkini Zespołu, prezentuje jego dorobek, w którym na szczególną uwagę zasługuje współpraca z Biblioteką Narodową i wojewódzkimi bibliotekami publicznymi. Ostatni artykuł *Biblioteka – miejscem spotkania i pojednania* autorstwa Lilianny Nalewajskiej z Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie przedstawia dzieje i działalność Państwowej Biblioteki Naukowej, wcześniej Wojewódzkiej Biblioteki Naukowej w Libercu. Autorka prezentuje bibliotekę i jej aktywności poprzez ukazanie nowego gmachu biblioteki, który sąsiaduje z Centrum Kultury Żydowskiej, tworząc ośrodek informacji i kultury miasta i regionu.

W dziale „Z bibliotek” publikujemy tekst Katarzyny Pawluk z Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Jana Pawła II w Opolu *Biblioteka otwarta. 75 lat Miejskiej Biblioteki Publicznej w Opolu*. Autorka omawia historię biblioteki, sylwetki bibliotekarzy z pasją tworzących placówkę, otwartą przestrzeń dla czytelników i ludzi kultury. W czasie uroczystości jubileuszowej 3 listopada zaprezentowano film i publikację pt. „Biblioteka otwarta” nawiązujący do dorobku zarówno biblioteki, jak i związanych z nią osób. Kolejny tekst *IV Festiwal Książki „Między pokoleniami” w Przemyskiej Bibliotece Publicznej* Moniki Maziarz prezentuje przebieg kolejnego projektu biblioteki, adresowanego do dzieci, młodzieży i dorosłych. Spotkania autorskie, wydarzenia edukacyjne, warsztaty plastyczne i muzyczne tworzą bogaty program projektu przemyskiej biblioteki. W dziale „Wspomnienia” zamieszczamy artykuł Emilii Czerniejewskiej z Biblioteki Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu przybliżający postać dr. Jana Pasierskiego, pracownika Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Rolniczej. Poznajemy sylwetkę człowieka o olbrzymim bagażu tragicznych doświadczeń, które odcisnęły piętno na jego życiu osobistym i zawodowym. We wspomnieniu poznajemy patriotę, bohatera walki z Niemcami, zaangażowanego w działalność wywiadu Armii Krajowej, prawnika z wykształcenia, erudyte, który pracując w bibliotece uczelnianej zaangażował się aktywnie w działalność bibliotekarską i społeczną w SBP. W dziale „Sprawozdania i relacje” prezentujemy relację z 42. Spotkania Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej przy ZG SBP Anny Urbaniak z Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. C. Norwida w Zielonej Górze. Autorka omawia program i przebieg kolejnego spotkania bibliografów regionalnych, które odbyło się 19 października 2022 r. w Bibliotece Narodowej. W dziale „O bibliotekach w prasie” Marek Bunia z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie prezentuje aktywność bibliotek publicznych w województwie lubelskim odnotowaną w prasie regionalnej. Styczeniowy numer „Bibliotekarza” kończą, jak zwykle, stałe rubryki. W dziale „Prawo biblioteczne” przedstawiamy artykuł Rafała Gołata *Obsługa specjalnych grup użytkowników (zmiany legislacyjne)*. Numer uzupełniają „Z życia SBP” oraz „Z życia Koszykowej”, a także *Postaktualia* Jacka Wojciechowskiego.

Elżbieta Stefanowicz

Wyniki pilotażu badania wpływu społecznego i ekonomicznego bibliotek publicznych

Nie korzystam z publikacji, ja czytam tylko zwykłe książki

W 2021 r. w ramach programu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Analiza Funkcjonowania Bibliotek (AFB) powołany został zespół ds. badania wpływu społecznego i ekonomicznego bibliotek publicznych. W jego skład wchodzi: **Lidia Derfert-Wolf** (Biblioteka Główna Politechniki Bydgoskiej), **prof. dr hab. Ewa Głowacka** (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), **dr Marcin Karwowski** (Biblioteka Publiczna w Kokoszkowach), **Magdalena Mrugowska** (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Witolda Bełzy w Bydgoszczy), **dr Magdalena Paul** (Uniwersytet Warszawski). Członkowie opracowali narzędzie badawcze, kwestionariusz ankiety, który testowany był w bieżącym roku.

Kluczowa dla naszej pracy w 2022 r. była współpraca z bibliotekami wojewódzkimi oraz wytypowanymi bibliotekami lokalnymi. Na początek chcielibyśmy więc gorąco podziękować wszystkim osobom zaangażowanym w projekt, które poświęciły swój czas i wysiłek badaniom wpływu polskich bibliotek publicznych. Dzięki Państwu udało się przeprowadzić pilotaż kwestionariusza ankiety (jakościowy i ilościowy), a rezultaty mówią same za siebie. Jest nam niezwykle miło zreferować je poniżej.

Badanie pilotażowe podzielone zostało na dwie części. W części jakościowej (16 maja – 20 lipca) odwiedziliśmy wybrane biblioteki z czterech województw (dolnośląskiego, kujawsko-pomorskie-

go, lubelskiego i pomorskiego). W bezpośredniej rozmowie z użytkownikami bibliotek sprawdzaliśmy zrozumiałość pytań ankietowych, spójność i kompletność kafeterii odpowiedzi oraz trafność skali odpowiedzi. W każdej z łącznie 18 bibliotek przeprowadzono od trzech do pięciu wywiadów z osobami spełniającymi kryteria badania. Staraliśmy się przy tym, aby były to zarówno osoby młodsze, jak i starsze; uczące się i pracujące oraz na emeryturze; korzystające z bibliotek bardzo intensywnie oraz przychodzące tylko okazjonalnie, aby wypożyczyć książki. Przeprowadzono łącznie 60 wywiadów w następujących bibliotekach:

- województwo dolnośląskie:
 - Miejska Biblioteka Publiczna w Kamiennej Górze,
 - Centrum Kultury i Rekreacji w Łądku-Zdroju,
 - Gminna Biblioteka Publiczna w Borowie;
- województwo kujawsko-pomorskie:
 - Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Barcinie,
 - Gminna Biblioteka Publiczna w Pruszczu,
 - Gminna Biblioteka Publiczna w Lnianie,
 - Biblioteka Miejska w Grudziądzu,
 - Biblioteka Samorządowa w Żelgnie;
- województwo lubelskie:
 - Miejska Biblioteka Publiczna w Hrubieszowie,
 - Miejska Biblioteka Publiczna w Lublinie,

- Gminna Biblioteka w Serokomli,
- Powiatowa Biblioteka Publiczna w Krasnymstawie,
- Biblioteka Publiczna w Kazimierzu Dolnym;
- województwo pomorskie:
 - Miejska Biblioteka Publiczna w Gdyni,
 - Biblioteka Publiczna w Miastku,
 - Gminna Biblioteka Publiczna w Subkowach,
 - Centrum Kultury i Biblioteka Publiczna Gminy Słupsk (siedziba w Głobinie),
 - Miejska Biblioteka Publiczna w Wejherowie.

W czasie rozmów z użytkownikami i użytkownikami zebraliśmy około 40 stron notatek badawczych. Na podstawie tych danych wprowadzono następujące zmiany w kwestionariuszu ankiety:

- zrezygnowano z pytania dotyczącego oceny ważności poszczególnych obszarów wpływu bibliotek publicznych – pytanie było niezrozumiałe i trudne dla badanych, a użyta terminologia nie była jednolicie interpretowana,

- zrezygnowano z pytania dotyczącego odczuwanego braku bibliotek w czasie zamknięcia instytucji z powodu zagrożenia epidemicznego – horyzont czasowy, do którego odwoływało się pytanie, okazał się zbyt odległy dla badanych,

- zmieniono pytanie dotyczące wpływu na życie codzienne – usytuowano je w ankiecie jako moduł dodatkowy oraz zmieniono jego formę na łatwiejszą,

- dodano pytanie dotyczące wpływu na indywidualny dobrostan (*well-being*) jako element podstawowy kwestionariusza – na podstawie wypowiedzi badanych uznano, że jest to niezwykle istotny obszar, który należy pogłębić,

- dokonano również wielu drobnych poprawek językowych i użytej terminologii, a także dodano brakujące lub usunięto nadmiarowe opcje,

- wyznaczono również elementy ankiety, na które w pilotażu ilościowym należy zwrócić szczególną uwagę.

Po tej części przeszliśmy do pilotażu ilościowego, a więc ankiety „na próbę”. Populację (łącznie 717 bibliotek) w badaniu stanowiły biblioteki publiczne w województwach: dolnośląskim, kujawsko-pomorskim, lubelskim i pomorskim. Do badania zgłosiła się również Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Zielonej Górze, w związku z czym dołączono do populacji biblioteki z południowej części województwa lubuskiego. W losowaniu skorzystaliśmy z ogólnopolskiej bazy bibliotek publicznych stworzonej przez dr Paul w 2019 r. na podstawie danych bibliotek wojewódzkich i powiatowych, i aktualizowanej co roku po każdym okresie sprawozdawczym. Zastosowany został dobór systematyczny z warstwowaniem ze względu na:

- typ gminy, w której znajduje się biblioteka,
- liczbę mieszkańców miejscowości, w której znajduje się biblioteka,
- województwo,
- podregion – w przypadku zróżnicowania bibliotek w województwach,
- typ biblioteki (niepołączona z inną instytucją, połączona z instytucją kultury i połączona z inną niż instytucja kultury instytucją).

Do ostatecznej próby dołączona została również Miejska Biblioteka Publiczna w Czechowicach-Dziedzicach, która – podobnie jak WiMBP w Zielonej Górze – samodzielnie zgłosiła się do badania pilotażowego w 2021 r.

Pilotaż ilościowy polegał na przeprowadzeniu na reprezentatywnej próbie bibliotek badania ankietowego w sposób zgodny z założoną organizacją badania. Dzięki przeprowadzeniu analiz statystycznych będziemy mogli wyeliminować błędne i mające marginalne znaczenie zmienne oraz sprawdzić, czy nie występują niechciane efek-

Tab.1

Województwo	% realizacji próby bibliotek	Liczba bibliotek zbierających ankiety	Liczba zebranych ankiet
Dolnośląskie	76%	29	3096
Kujawsko-pomorskie	66%	21	1275
Lubelskie	60%	28	2055
Lubuskie (cz. połudn.)	100%	12	1090
Pomorskie	88%	21	1347
Śląskie (1 bibl.)		1	456
		Łącznie	9319

ty rozkładu zmiennych (np. efekt pierwszeństwa, kiedy respondenci wybierają nieproporcjonalnie dużo odpowiedzi z początku kafeterii). Z drugiej strony – pilotaż był niejako sprawdzianem dla organizacji badania.

Każda z bibliotek aktywnych w projekcie wskażała, z którego modułu dodatkowego chciałyby skorzystać i na tej podstawie przygotowane zostały dedykowane kwestionariusze dla bibliotek, zawierające nazwę konkretnej biblioteki i wybrany moduł. Zbieranie ankiet trwało od 17 października do 30 listopada. W tym czasie łącznie zebranych zostało **9319 ankiet!** Tabela 1 przedstawia procent realizacji próby bibliotek w poszczególnych województwach oraz liczbę zebranych w nich ankiet.

Dane będą analizowane zgodnie z harmonogramem projektu w I kwartale 2023 r. Na przełomie marca i kwietnia biblioteki biorące udział w projekcie otrzymają indywidualne raporty z wynikami badania.

W 2022 r. staraliśmy się również promować projekt badania wpływu społecznego i ekonomicznego bibliotek publicznych oraz przekazać wiedzę na temat prowadzenia tego rodzaju badań. 18 maja 2022 r. odbyło się więc szkolenie dla instruktorów wojewódzkich dotyczące techniki przeprowadzania wywiadów jakościowych, co było kluczowe dla sprawnego przeprowadzenia pilotażu jakościowego. 23 września 2022 r. odbyło się drugie spotkanie organizacyjne dla bibliotek biorących udział w projekcie. W jego czasie przekazane zostały informacje istotne dla przeprowadzenia pilotażu średniego zasięgu – dobór użytkowników

do udziału w badaniu, techniczna obsługa ankiet, kwestia wykorzystania kwestionariuszy papierowych, możliwość zgłaszania uwag użytkowników i opinii bibliotekarzy o organizacji badania.

Materiały wypracowane w ramach projektu są sukcesywnie publikowane na dedykowanej podstronie AFB SBP: <https://afb.sbp.pl/badanie-spoecznego-i-ekonomicznego-wplywu-bibliotek-publicznych/>, do której odwiedzenia zapraszamy. Czytelnicy znajdą również na niej prezentację oraz zapis wideo wystąpień członków zespołu na Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Społeczny Potencjał Bibliotek” zorganizowanej przez Państwową Uczelnię Zawodową we Włocławku (8 czerwca 2022 r.), seminarium w ramach projektu AFB pt. „Jak wykorzystać potencjał danych AFB – badanie funkcjonalności i wpływu bibliotek” oraz webinarium pt. *Badanie wpływu społecznego i ekonomicznego bibliotek publicznych – doświadczenia z pilotażu*. Na stronie projektu będziemy również informowali o szczegółowych wynikach.

Ten rok był niezwykle pracowity dla całego zespołu oraz bibliotek uczestniczących w badaniu, a przed nami – kolejny pracowity okres. Jeszcze raz bardzo dziękujemy wszystkim osobom zaangażowanym w projekt. Mamy nadzieję, że w kolejnych miesiącach nasza współpraca będzie równie efektywna. Wyniki badania pozwolą pokazać szerokiej publiczności korzyści – zarówno dla środowiska bibliotecznego, jak i użytkowników bibliotek – jakie czytelnicy czerpią z ich pracy.

Dr Magdalena Paul
Uniwersytet Warszawski

▶▶▶ W KILKU SŁOWACH

ZAPROSILI NAS

- Biblioteka Śląska w Katowicach na spotkania „Dlaczego „Królik po islandzku”?” z Grzegorzem Kaspedką i Hubertem Klimko-Dobrzanieckim (5.12.2022); „Jak się starzeć bez godności” z Magdaleną Grzebałkowską i Ewą Winnicką (15.12.2022).
- Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie na: wykłady Tomasza Roszaka „Kanon Pisma Świętego – jak powstał, czy ukryto przed nami jakieś księgi?” (6.12.2022) oraz „Przekłady Pisma Świętego – który jest najlepszy?” towarzyszące wystawie „Historia Biblii i rozwoju piśmiennictwa” (13.12.2022); otwarcie wystawy „Inkunabuły z daw-

nej biblioteki katedralnej w Kamieniu Pomorskim” (12.12.2022); spotkanie autorskie z prof. Edwardem Rymarem autorem książki *Barnim I Książę Słowian na Pomorzu (ok. 1220/21-1278)* (7.12.2022); promocję książki *Album studiosorum Pedagogium Książęcego w Szczecinie (1576-1666)* oraz bazę danych pod tym samym tytułem (8.12.2022); spotkanie z Wiesławą Markiewicz i projekcją filmu „Do mnie wciąż przylatują ptaki” (8.12.2022); spotkanie z Jarosławem Kurskim, autorem książki *Dziady i dybuki* (12.12.2022); spotkanie autorskie z prof. Ilse Nagelschmidt i promocję książki *Anna Seghers – Handbuch: Leben, Werk, Wirkung* (13.12.2022); spotkanie z kpt. Wojciechem Jacobsonem, autorem książki *Od równika do bieguna, czyli „Marią” do Havru i dalej...* (15.12.2022).

KAMILA WILK, ANNA GAŁKOWSKA

LITERATURA POGRANICZA – WYZWANIEM DLA BIBLIOGRAFA I INSPIRACJĄ DLA BIBLIOTEKARZA

na przykładzie pogranicza polsko-czesko-niemieckiego

Jelenia Góra – niewiele ponad 60 km do granicy niemieckiej, 30 km do granicy z Czechami. 160 km do Pragi i ponad 300 km do Berlina. To blisko, bo do Warszawy jest 500 km, a do stolicy regionu – Wrocławia – 120 km.

Jelenia – miasto i region na Pograniczu. Ze wszystkimi konsekwencjami. Pogranicze – koniec, obrzeże, margines, prowincja. Ale też miejsce o szczególnej mocy: kulturotwórczej, a nawet magicznej. To przestrzeń, na której spotykają się różne cywilizacje ze swoimi odmiennymi językami, religiami, symbolami i literaturą.

Kształtowali je najpierw książęta piastowscy, później Czesi, Prusacy, swoje ślady zostawiło Cesarstwo Niemieckie, Republika Weimarska i III Rzesza. W każdej, nawet najmniejszej wsi były 2 kościoły i 2 szkoły, bo obok siebie mieszkali katolicy i protestanci.

Hirschberg *im Riesengebirge* – Jelenia Góra w Karkonoszach, Górach Olbrzymich. Bo bez Karkonoszy byłoby to inne miasto, zamieszkałe przez innych ludzi. Góry przyciągały ludzi swoim pięknem; przez swą niedostępność były schronieniem dla uciekinierów, wygnańców, ludzi wykluczonych, wariatów i ludzi nieobliczalnych. Tak było przed wiekami i tak jest do dzisiaj.

Po II wojnie światowej znaleźli tu swój dom przesiedleńcy z Kresów Wschodnich, uciekinierzy z Warszawy i innych zrujnowanych miejsc w Polsce, żołnierze wyklęci, poszukiwacze przygód,

amatorzy łatwego zarobku i zwykli szabrownicy.

W tym czasie było to najlepsze miejsce do życia. Na krótko zakotwiczyli tu literaci i artyści, którzy tutaj znaleźli po wojnie azyl do pracy twórczej. Po kilku latach opuszczali jednak prowincję wracając do Warszawy i innych centrów kultury.

POGRANICZE – WYZWANIE DLA BIBLIOTEKARZA I BIBLIOGRAFA

Odkąd pamiętam księgozbiór regionalny w bibliotece jeleniogórskiej traktowany był priorytetowo. Ale co to był za księgozbiór. Na początku lat 80. XX w. 3-4 regały książek o Dolnym Śląsku. Jak na ironię – w Cieplicach (Warnbrunn) powstała jedna z największych bibliotek śląskich – biblioteka hrabiowskiego rodu Schaffgotschów. Kolekcja tworzona od kilku pokoleń zniknęła – jak większość śladów kultury niepiastowskiej zacieranych po wojnie. Zbiór ten, zawierający m.in. liczne cenne silesiana został rozproszony, a jego pozostałości można znaleźć w wielu bibliotekach w kraju.

Książki „poniemieckie” ocalały w prywatnych bibliotekach Hirschbergu były przejmowane przez znających ich wartość kolekcjonerów, ale w większości trafiły do pieca.

Te ocalone przed zniszczeniem w późniejszych latach kupowane były przez bibliotekę na aukcjach i od prywatnych właścicieli uzupełniając ubogie księgozbiory regionalne. Były tym cenniejsze, że

literatury regionalnej w języku polskim praktycznie nie było. Zakupiony na aukcji przewodnik Stanisława Bełzy z 1898 r. *W Górach Olbrzymich* był rarytasem – i ta książka pierwsza poszła do digitalizacji, gdy nastąpiła era bibliotek cyfrowych.

Książki zarówno te stare, jak i nowe (bo z założenia gromadzona była literatura od najdawniejszych czasów) dotyczyły Dolnego Śląska, ze szczególnym uwzględnieniem Sudetów Zachodnich.

Zakres językowy też był w zasadzie nieograniczony; z przewagą języka polskiego, ale ta przewaga nie była tak dominująca jak w zbiorach bibliotek w innych częściach kraju. Najdawniejsza literatura to przecież literatura w języku niemieckim, także czeskim i łacińskim, w polskim niezwykle rzadko.

Ze względów oczywistych rodziło to problemy w korzystaniu ze źródeł w językach obcych, dodatkowy problem dla użytkownika przyzwyczajonego do źródeł pisanych pismem łacińskim stanowią dokumenty pisane szwabachą.

Trudniejszy dostęp do źródeł czy problemy językowe sprawiły, że historycy chętniej zajmowali się badaniem dziejów innych części kraju. Efekt był taki, że czytelnik (nawet jeżeli był zainteresowany historią naszego regionu) nie miał dostępu do opracowań niemieckich, a także polskich, ponieważ ich nie było.

Już te formalne niedogodności zmniejszają dostęp do literatury regionalnej i historycznej i są w stanie zniechęcić do korzystania z jej zasobów. Jeżeli dodamy do tego wolelotnie uwarunkowania polityczne niesprzyjające gromadzeniu tych zbiorów, trudności z zakupem dokumentów, jasne jest, że biblioteka jeleniogórska miała problem z kompletowaniem zbiorów.

Lepiej wyglądała sytuacja z książką krajoznawczą. Chęć poznania ziemi, na której przyszło nam żyć i rozwijającą się turystykę sprawiły, że wydano wiele ciekawych przewodników po Sudetach. Tadeusz Steć, autor najlepszych, najbardziej poszukiwanych tego typu publikacji, czerpał pełnymi garściami z literatury niemieckiej, do której miał dostęp, a bariera językowa nie była dla niego przeszkodą. Urszula i Aleksander Wiąckowie, a także inni autorzy legend dolnośląskich również korzystali ze źródeł niemieckich.

Sytuacja zmieniła się pod koniec lat 90. XX w. Zaczęły ukazywać się opracowania polskich historyków specjalizujących się w badaniach historii Dolnego Śląska. Jednym z najciekawszych jest Romuald M. Łuczyński, autor książek o tematyce

dolnośląskiej, artykułów w czasopismach naukowych i popularnonaukowych. Specjalizuje się w historii zamków, pałaców, dolnośląskich rezydencji i sudeckich krajobrazów (w latach 90. XX w. pracownik Działu Informacyjno-Bibliograficznego jeleniogórskiej biblioteki).

JELENIOGÓRSKA BIBLIOTEKA CYFROWA

Istotą regionalizmu jest troska o zachowanie wartości i tradycji budowanych przez kolejne pokolenia, pielęgnowanie dziedzictwa kultury lokalnej, wzmacnianie tożsamości kulturowej. Osiągamy to dzięki bibliotece cyfrowej. Celem Jeleniogórskiej Biblioteki Cyfrowej (JBC) jest scalenie rozproszonych dokumentów dotyczących dawnej i współczesnej Jeleniej Góry.

Dzięki współpracy z archiwami, muzeami, innymi bibliotekami, osobami prywatnymi i wszystkimi zapaleńcami dążącymi historię regionu rozrasta się cyfrowa kolekcja dokumentująca życie współczesne, wczesne i to sprzed wieków w naszym regionie. Trafiają tu również książki za zgodą ich autorów i te z domeny publicznej. Udało się skompletować w formie cyfrowej *Wanderer im Riesengebirge 1881-1943*, „*Nowiny Jeleniogórskie*” i inne czasopisma będące bezcenną skarbnicą wiedzy o regionie. Wśród użytkowników JBC w 80% jest Polska, w 10% Niemcy, również w 10% inne kraje.

JBC – powstała w 2005 r. Pierwsze kolekcje udostępniono w 2006 r. W latach 2009-2010 we współpracy z Dolnośląską Biblioteką Publiczną powstał Cyfrowy Dolny Śląsk. Celem jest prezentacja na wspólnej platformie cyfrowej, elektronicznych wersji dawnych i współczesnych publikacji regionalnych, znajdujących się w dolnośląskich bibliotekach publicznych, archiwach, muzeach, instytucjach kultury, placówkach oświatowych, a także będących w posiadaniu organizacji, stowarzyszeń i osób prywatnych.

Jedną z pierwszych kolekcji JBC był *Słownik Biograficzny Ziemi Jeleniogórskiej*, do dzisiaj najchętniej i najczęściej wykorzystywany przez użytkowników z Polski i odległych zakątków świata. *Słownik Biograficzny* zawiera biogramy osób związanych z Ziemią Jeleniogórską, od czasów najdawniejszych do współczesnych, z wyłączeniem osób żyjących. Znaczną część stanowią biografie niemieckich mieszkańców Jeleniej Góry. Wiele z nich jest dostępnych również w języku niemieckim.

Stworzenie bazy danych historycznych o regionie pogranicza przy wykorzystaniu narzędzia jakim jest internet pozwala na zapomnienie o istnieniu granic. Bogactwo zbiorów nie rozwiązało oczywiście problemów wynikających z barier językowych i wspomnianej już szwabachy, czcionki którą napisana jest większość dokumentów i starych książek. Ale i na to znalazło się rozwiązanie: Ullrich Junker. Junker urodził się w Hermsdorf (dzisiaj Sobieszów – dzielnica Jeleniej Góry) i ma zawód pozwalający na czasochłonne hobby. Jest też historykiem – amatorem. Wyszukuje źródła zapisane szwabachą, ale nie tylko te drukowane lecz również rękopisy.

Pozwolę sobie zacytować fragment artykułu z internetowego dziennika „Jelonka”:

Dla większości zwykłych zjadaczy chleba archiwalia, zwłaszcza te pisane ręcznie, to coś niezrozumiałego. Jednak dla pana Ullricha taki tekst daje mu wytchnienie po dniu ciężkiej pracy. Im bardziej nieczytelny, tym większą sprawia mu satysfakcję, gdy go przeczyta i przepisze na czysto, obecnie używanym językiem. Fachowo nazywa się to transkrypcją. Ullrich Junker czytając teksty pisane gotykiem zapisuje je niemieckim alfabetem łacińskim. A żeby jego praca nie poszła na marne teksty te są umieszczane w zbiorach Jeleniogórskiej Biblioteki Cyfrowej. Ullrich Junker, współpracując z JBC od 10 lat, uczynił «przystępnymi» teksty wielu nieznanych do tej pory, poprzez niezrozumiały dla ogółu zapis, dokumentów. W zbiorach przy jego nazwisku pojawiło się już grubo ponad 100 pozycji. Jest on, a właściwie jego praca, w czołówce czytań. (Krzysztof Tęcza, „Jelonka”).

Dzięki pracy Pana Ullricha Junkera dokumenty przetranskrybowane i uwspółcześnione, stały się wspaniałym źródłem informacji; dostępnym i wykorzystywanym przez naszych użytkowników.

PROJEKTY POGRANICZA

Różnorodność materiałów w JBC mamy dzięki projektom wykorzystującym „pogranicze”.

W latach 2012-2014 Wirtualna biblioteka e-Pogranicze w ramach transgranicznej współpracy wzbogaciła kolekcje JBC o niemieckie dokumenty dotyczące Jeleniej Góry, głównie z Christian-Weise-Bibliothek w Zittau. Biblioteka cyfrowa wzbogaciła się o 750 nowych dokumentów m.in. 25 biogramów w 2 wersjach językowych – polskiej i niemieckiej. Celem projektu było utworzenie wirtualnej biblioteki e-Pogranicze udostępniają-

cej w języku polskim i niemieckim cyfrowe dokumenty partnerów w oparciu o doświadczenie funkcjonującej Jeleniogórskiej Biblioteki Cyfrowej i uzupełnienie Słownika Biograficznego Ziemi Jeleniogórskiej o nowe hasła dotyczące pogranicza. Dzięki współpracy z partnerem niemieckim był możliwy dostęp do jego zasobów bibliotecznych dotyczących pogranicza i udostępnienie ich w formie cyfrowej szerszej społeczności.

Dwie edycje 2016, 2018 projektu „Cyfrowe dziedzictwo kulturowe Jeleniej Góry. 70 lat wydarzeń w bibliotece cyfrowej” przyniosły dokumentację spektakli, wydarzeń, dokumentów z prób generalnych, projektów scenografii, plakatów jeleniogórskich teatrów i placówek kultury.

Dzięki bibliotece cyfrowej zacieśniła się współpraca bibliotekarzy polskich, czeskich i niemieckich. Co dwa lata w jednym z trzech krajów odbywa się Międzynarodowy Kongres Bibliotekarzy Euroregionu Nysa. Temat kongresu wypracowany jest wspólnie na spotkaniach Grupy Roboczej EN Eurex – Bibliotekarze. Zwykle temat dotyczy bieżących problemów, aktualnych zmian, dominujących nowości, bibliotekarze wymieniają się doświadczeniami i mają okazję poznać opinie ekspertów.

BIBLIOTEKA DUCHA GÓR. LITERATURA REGIONALNA

Dzisiaj zainteresowanie literaturą regionalną rozbudowane jest już w szkołach, samorządy organizują konkursy na współczesną powieść o tematyce dolnośląskiej.

Istniejące w Jeleniej Górze od 20 lat wydawnictwo Ad Rem specjalizuje się w książce regionalnej. Od kilku lat jest organizatorem konkursu na książkę regionalną, a nagrodzone książki wydaje w serii „Z Biblioteki Ducha Gór”. Na serię tę składają się publikacje w bardzo przystępny sposób opowiadające o skomplikowanych dziejach, bogatych tradycjach kulturowych i szczególnej baśniowości Sudetów Zachodnich.

Autorzy tych publikacji w dużej części stają się naszymi czytelnikami i użytkownikami, korzystając z naszych zbiorów, bibliografii regionalnych i innych dokumentów.

Dzięki dostępowi do źródeł powstało wiele bardzo ciekawych książek, artykułów w czasopiśmie, zarówno popularnonaukowych i naukowych, jak też beletrystycznych. Te z kolei stają się źródłem informacji o regionie dla czytelnika mniej wyrobionego, który nie korzysta ze źródeł

naukowych a szuka wiedzy o miejscu, w którym żyje, podanej w sposób jak najbardziej przystępny.

Książnica Karkonoska od kilku lat, we współpracy z bibliotekami z Czech i Niemiec organizuje „Warsztaty literackie, czyli euroregionalne spacer-y literackie”. Ideą spotkań bibliotekarzy jest wzajemne poznawanie literatury i kultury „w terenie”. Spacer-y mają formę wycieczki, której punktami są miejsca związane z literaturą, historią lub kulturą danego regionu. Pierwszy spacer odbył się w maju 2015 r. w Szklarskiej Porębie, tematem byli bracia Hauptmannowie. Kolejne spacer-y dotyczyły m.in. literatury średniowiecznej, fenomenu literackiego Miedzianki, legend Görlitz, literackiej, czy autentycznej postaci Krabata i Christiana Weisse.

ZJAWISKA „LITERACKIE”

Filip Springer – reportażysta i fotoreporter, dzisiaj jeden z najpoczytniejszych pisarzy polskich. Uznanie i popularność przyniosła mu *Miedzianka: historia znikania*. Materiały do niej gromadził w Książnicy Karkonoskiej.

Kupferberg – Miedzianka, niewielkie miasteczko nieopodal Jeleniej Góry, którego nie ma. Tak jak nie ma gospody Ratuszowej. Nie ma zabaw, podczas których Martin Lachmann grał na saksofonie, a dookoła wirowały roztańczone pary. Nie ma również browaru, papierni, zakładu kamieniarskiego, warsztatów rzemieślniczych. Nie ma cmentarza przy drodze do Mnischkowa z widokiem na Rudawy Janowickie (F. Springer, *Miedzianka*).

Przykład Miedzianki, której nie było, kiedy autor pisał książkę, to rzadko spotykany przypadek, że literatura może wykreować rzeczywistość. Dzisiaj Miedzianka jest, jest browar i gospoda, mieszkają w niej ludzie, a od 2017 r. odbywa się tu ogólnopolski Festiwal Reportażu Miedzianka Fest.

Fot. Wydawnictwo Czarne

Marcin Wawrzyńczak – przyjechał na pogranicze z Warszawy, zakochał się w Górach Izerskich, z tej miłości powstała pierwsza książka o schronisku, o którym nikt wcześniej nie napisał *Michelsbaude: historia nieistniejącej izerskiej gospody*. Magiczna opowieść

o zapomnianym miejscu oparta na źródłach archiwalnych, dokumentach, książkach i przekazach. Aby wydać *Michelsbaude*, założył Wydawnictwo „Wielka Izera”. Dziś na koncie ma kilkanaście książek: przekład Gerharta Hauptmanna, książki z relacjami z podróży po Górach Olbrzymich, historii karkonoskich schronisk i perełkę, powieść *Solne Bociany* Cosmusa Flama napisaną w 1934 r., której akcja rozgrywa się w sercu Gór Izerskich.

Tomasz Szyrwiel – grafik i fotograf, który stworzył własny świat bestii, zamieszkujących rejon Karkonoszy dodając do tego powieść fantasy w 5 tomach, osiągając przy tym sukces wydawniczy. Jego *Bestiariusz Jeleniogórski* wychodzi w przepięknej kolekcjonerskiej edycji w nakładzie 1200 egzemplarzy numerowanych (36x26 cm). Po wyczerpaniu nakładu kolejny tom książki ukazuje się w formie standardowej.

To tylko 3 przykłady. W Jeleniej Górze i okolicy mieszka kilkudziesięciu pisarzy specjalizujących się w tematyce regionalnej.

O tym, jak jest ich wielu przekonał się podczas I. Kiermaszu „Książka z dedykacją”. W ubiegłym roku, kiedy odbywały się tradycyjne kiermasze bożonarodzeniowe, a wszystkie bez książek, zaproponowaliśmy jeleniogórczanom świąteczny kiermasz książki regionalnej z udziałem autorów. Zaprosiliśmy około 30 pisarzy regionalnych, którzy sprzedawali swoje książki obdarowując kupujących dedykacją. Wysłała przepiękna impreza integracyjna, która będzie kontynuowana. Większość piszących spotkała się ze swoimi kolegami po fachu po raz pierwszy. Czytelnicy poznali autorów swoich ulubionych książek. Kupowali książki wszyscy, również autorzy.

INSPIRACJA DO PROMOCJI BIBLIOTEKI. OD LICZYRZEPY DO BESTII JELENIOGÓRSKICH

Motywy kulturowe, które już funkcjonują w świadomości użytkowników, lub mogą zaciekać tych, którzy ich nie znają, są wykorzystywane do działań promujących bibliotekę i region.

Najbardziej znany motyw to *Rübezahl*, Krkonoś, Rzepiór wykorzystywany w konkursach, materiałach promocyjnych, ekslibrisach biblioteki.

Rzepiór – postać Ducha Gór, niekwestionowanego i tajemniczego zarazem, Władcy Karkonoszy jest jednym z wyznaczników tożsamości regionalnej, w tej części Polski i Europy. Ten mityczny i odwieczny Duch znalazł swoje właściwe miejsce

w kulturach trzech narodów. Pierwsze zbiory legend opracowali Johannes Praetorius w XVII w. i Johann Karl Musäus w XVIII w. Po 1945 r. polscy badacze i miłośnicy mieli ograniczony dostęp do tych materiałów z uwagi na barierę językową. Ogromna część tekstów nie była tłumaczona na język polski. Polskie teksty o Duchu Gór powstałe po 1945 r. nie były tłumaczone na język niemiecki, dlatego też nie są tam znane.

Najstarsze przedstawienie Ducha Gór według wzoru z mapy Martina Helwiga z 1561 r. stało się oficjalnym logo Muzeum Karkonoskiego, które od 1997 r. wydaje kwartalnik „Skarbiec Ducha Gór”. Ukazało się kilkaset opracowań i zbiorów podań na temat Ducha Gór. Większość z nich funkcjonuje do dziś w języku niemieckim. Czeskich i polskich wydawnictw było niewiele. Przełomem było wydanie w 2003 r. przez Muzeum Karkonoskie w Jeleniej Górze *Znanych i nieznanych historii o Rzepiórze Praetoriusa oraz Pięciu legend o Rzepiórze Musäusa*.

LABORANCI – DRUGI ULUBIONY MOTYW W KSIĄŻNICY KARKONOSKIEJ

Tradycje ziołolecznicze w Kotlinie Jeleniogórskiej sięgają średniowiecza. Zielarstwo w Karkonoszach było jednym z głównych zajęć tutejszej ludności. Pierwsi laboranci według podań to uchodzący religijni z Pragi, wykształceni, również medycy. Od XVII do XIX w. karkonoscy laboranci tworzyli grupę zawodową zajmującą się zbieraniem roślin leczniczych i sporządzaniem z nich medykamentów.

W 2017 r. ukazała się książka Przemysława Wiatera *Laboranci u Ducha Gór*. Jest to fascynująca lektura zarówno dla badacza regionu, miłośnika historii laborantów, współczesnego zielarza czy degustatora leczniczych nalewek i herbatek ziołowych.

To jej promocja w Książnicy Karkonoskiej, była początkiem zabaw z Laborantami. Spotkanie autorskie z czytelnikami poprzedziła wizyta tych ostatnich w „Aptece Ducha Gór” z medykamentami pod postacią herbatek ziołowych i nalewek leczniczych (wyprodukowanych przez bibliotekarki). Promocja książki była bardzo udana.

Sukcesem zakończyły się również obchody „Światowego Dnia Książki”, które w 2018 r. odbyły się pod hasłem „Tradycje ziołolecznictwa w Karkonoszach”. Impreza zgromadziła licznych uczestników, a także otrzymała patronat Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego.

Spotkanie klubu DKK „Laboranci z Karkonoszy”
Fot. Książnica Karkonoska

W 2019 r. powstał Dyskusyjny Klub Książki (DKK) „Laboranci z Karkonoszy”. Klubowicze to współcześni kontynuatorzy tradycji zielarskich w Karkonoszach, propagatorzy tej tradycji i dobroku kulturowego oraz wszyscy zainteresowani zdrowym życiem. DKK „Laboranci z Karkonoszy” jest dla ludzi otwartych na nowości, ciekawych świata, zakochanych w górach, pragnących żyć bliżej natury i czerpać z niej to, co najlepsze dla siebie. Jednym słowem strzał w dziesiątkę. Na comiesięcznych spotkaniach jest ponad 20 osób, rozgadanych, z pomysłami, dzielących się wiedzą.

INNE DZIAŁANIA PROMOCYJNE Z WYKOZYSTANIEM MOTYWÓW REGIONALNYCH

Od 25 lat Książnica jest współorganizatorem międzynarodowego konkursu plastycznego (od 1996 r.) „Krakonoś – Rübzahl – Rzepiór: Duch Karkonoszy”. Konkurs jest adresowany do dzieci i młodzieży Euroregionu „Neisse-Nisa-Nysa” w wieku 7-19 lat.

Założeniem konkursu jest popularyzacja postaci legendarnego władcy Karkonoszy – Krakonoša, Rübzahl, Rzepióra, łuzycyckiego czaroksiążnika Krabata, wodników i czarodziejów, a także Laborantów i Walończyków oraz zachęta do poznawania flory i fauny leśnych terenów gór-

skich i podgórskich wśród młodych mieszkańców pogranicza polskiego, niemieckiego i czeskiego.

Konkurs organizowany jest we współpracy z: Miejskimi Bibliotekami w Budziszynie, Görlitz i Zittau, Wojewódzką Biblioteką Naukową w Libercu, Miejskimi Bibliotekami Publicznymi w Jabloncu nad Nisou, Turnovie, České Lipě i Semilý.

Wystawy w Galerii Małych Form i Galerii w Tle:

1. Bogumiła Twardowska-Rogacewicz – Karkonosze – wystawa i katalog z tekstem Stanisława Bełzy
2. Dariusz Miliński. Malarstwo Rübexahl – Duch Karkonoszy : znane i nieznanne historie o Rzepiórze (GMF, 2008)
3. Beata Zdęba – Zbajki m.in. ilustracje do *Baśni Dolnego Śląska*, tekst Mariusz Urbanek (GMF, 2006)
4. Malwina Hajduk – Dobre Duchy (GMF, 2020); Jak Duch Gór został Liczyrzepą (GwT, 2019)
5. Kasia Bajerowicz – Krabat; ilustracje do *Krabata* Ottfrieda Preusslera, Kraków 2011 (GwT, 2012).

Kolorowanki to jeszcze jeden sposób na promocję biblioteki i regionalistów: colorourcollections, w ramach międzynarodowej akcji promującej zbiory cyfrowe z Domeny Publicznej, na początku roku zwykle w okolicach lutego, organizowanej przez Bibliotekę Nowojorskiej Akademii Medycznej.

Puzzle – zabawy dla internautów w czasie pandemii z wykorzystaniem zbiorów pocztówek.

Tydzień Bibliotek – Z Duchem Gór przez cztery pory roku. Literacko-filmowa uczta oraz zabawy przez cztery pory roku na pograniczu trzech kultur, których opiekunem jest Liczyrzepa-Krkonoš-Rübexahl. W ramach akcji powstały nagrania wideo, na których bibliotekarze czytają legendy o Karkonoszu i wymyślają zabawy związane z każdą z opowieści.

I tak powstała m.in. wykreślanka wykorzystująca różne wersje imion Ducha Gór oraz mapa Jeleniej Góry, na której zaznaczono miejsca związane z wizerunkiem Ducha Gór.

Haftowany Ogród Ducha Gór. Wystawa haftów roślin pochodzących z legendarnego Ogródu Du-

cha Gór w Karkonoszach. Prace wykonane zostały w ramach działań jeleniogórskiej grupy Gang Włóczykija. Przy ilustracji każdej z roślin pojawił się cytat głównie z literatury regionalnej oraz informacja o jej właściwościach. Ogród Karkonosza (Karkonošovazahrádka), znajduje się w pobliżu Równi pod Śnieżką, po czeskiej stronie. Rozciąga się na zboczach w górnej części Upskiej jamy. Miejsce to jest domem dla rzadkiej flory i fauny. Rosną tu arnika górską, goryczka trojeściowa, arcydzięgiel.

Johan August Eckert – urodził się w 1807 r. w Hirschbergu. Był najwybitniejszym przedstawicielem misternej sztuki silhouette w regionie. Z jego obserwacji, talentu do rysunku i tworzenia wycinanek powstały niezwykle dzieła dokumentujące życie dziewiętnastowiecznej Jeleniej Góry. Uwielbiał uwieczniać proste życie wiejskie, okolice domu, zagrody, gospodarskie zwierzęta, wiejskie psy. Wycinał też realne postaci, sceny z życia rodzinnego, miejskiego a także wycieczki w góry. Dowiedzieliśmy się o nim, tak jak większość naszych czytelników: z artykułu w „Sudetach” Romualda Łuczyńskiego, który korzystał z tekstu opublikowanego w „Wanderer im Riesengebirge”. Żeby poprowadzić go dalej w świat, przekazaliśmy go do JBC, a jego wycinanki na wystawę do Galerii w Tle, pierwszej bibliotecznej galerii na monitorach komputerowych. Później jego wycinanki zostały pokolorowane w drugiej edycji akcji „Pokoloruj naszą kolekcję”.

Caspar David Friedrich, jeden z najwybitniejszych malarzy romantyzmu, urodził się w 1774 r. w miasteczku portowym Greifswald (Niemcy). W latach 1806-1811 odbył liczne podróże. W roku 1810 wraz ze swoim przyjacielem Georgiem Kerstingiem odwiedził Góry Olbrzymie. Tu powstały szkice, które dały początek wielu obrazom z widokami Karkonoszy.

Anna Gałkowska opracowała Interaktywną mapę wędrówki Friedricha na podstawie źródeł dostępnych w naszych zbiorach oraz zbiorach cyfrowych innych bibliotek.

Zapraszamy w Karkonosze – może z wykorzystaniem interaktywnej mapy śladami wędrówki Caspara Friedricha.

Kamila Wilk, Anna Gałkowska
Książnica Karkonoska w Jeleniej Górze

BOŻENA LECH-JABŁOŃSKA

Rola Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej w rozwoju systemu bibliografii w Polsce

Na łamach „Bibliotekarza” co roku ukazują się artykuły o spotkaniach bibliotekarzy, zajmujących się tworzeniem bibliografii regionalnej. Owa systematyczność świadczy o aktywności tej grupy bibliotekarzy – fachowców od wiedzy o regionie. Są oni stowarzyszeni w Zespole do spraw Bibliografii Regionalnej przy Zarządzie Głównym Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. W niniejszym artykule zostaną przypomniane informacje na temat samego Zespołu i roli, jaką odegrał w rozwoju polskiej bibliografii regionalnej.

Znaczenie bibliografii regionalnej dla rejestracji i popularyzacji piśmiennictwa regionalnego dostrzeżono wiele dziesięcioleci temu. Ogólnopolski system (sieć) bibliografii regionalnych funkcjonuje w Polsce od lat 60. XX w. Na naradach i konferencjach bibliograficznych już dziesięć lat wcześniej podkreślano, że rozwój bibliografii regionalnej jest jednym z ważniejszych zadań budowy systemu informacyjnego kraju, a przede wszystkim jest to istotne ogniwo systemu informacji o regionie¹. Obecnie wojewódzkie i powiatowe biblioteki publiczne są ustawowo zobligowane do opracowywania i publikowania bibliografii regionalnych.

O potrzebie powołania ciała, które podejmowałoby wspólne inicjatywy w zakresie bibliografii regionalnej w skali kraju, mówiono już w 1960 r. na Seminarium Bibliotekarzy Ziemi Północnych i Zachodnich w Koszalinie². Istotny krok naprzód wykonano na III Ogólnokrajowej Naradzie Bibliografów (1978): postulowano stworzenie grup ro-

boczych do przedyskutowywania najważniejszych problemów. Jedną z tych grup miała być Grupa robocza do spraw Bibliografii Regionalnej. Jako jej główne zadanie wskazano opracowanie koncepcji *jednolitego systemu bibliografii regionalnej, obejmującego swoim zasięgiem i zakresem terytorium całego kraju*³. Oficjalnie powołano ją 5 października 1978 r. na inauguracyjnym posiedzeniu Komisji Organizacyjnej Sekcji Bibliograficznej. Przewodniczącą została Cecylia Zofia Gałczyńska ze Szczecina. Pozostali członkowie grupy reprezentowali biblioteki w Bielsku-Białej, Płocku, Katowicach, Lublinie oraz Departament Bibliotek Ministerstwa Kultury i Sztuki. W planie pracy Grupy zaznaczono, że *została powołana w celu koordynacji prac nad bibliografią regionalną w Polsce*⁴. W 1981 r. Grupa robocza do spraw Bibliografii Regionalnej przekształciła się w Zespół do spraw Bibliografii Terytorialnych Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Pod nową nazwą Zespół działał do 1989 r.

Grupa robocza, a następnie Zespół do spraw Bibliografii Terytorialnych Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przez ponad dziesięć lat swojej działalności odgrywały ważną rolę w rozwoju bibliografii regionalnych. Gremia te założyły się w organizowaniu konferencji, seminariów i szkoleń dla bibliografów, opracowujących bibliografie regionalne. Stworzyły płaszczyznę do wymiany doświadczeń, inspirowały współpracę wszystkich województw przy opracowaniu biblio-

grafii. Dzięki temu bibliografię regionalną zaczęto postrzegać jako bibliografię uzupełniającą w stosunku do bibliografii narodowej.

Znaczącym wydarzeniem w dziejach polskiej bibliografii regionalnej była konferencja „Bibliografie regionalne (terytorialne) w Polsce”, która została zorganizowana z inicjatywy Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, w Puławach w dniach 15-16 września 1994 r. Współorganizatorami były Biblioteka Narodowa oraz Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie. Referat programowy wygłosił Jan Wołosz. Stwierdził, że bardzo ważne jest zachowanie i wspieranie cennego dorobku bibliografii regionalnej. Należy też dążyć do doskonalenia opracowywanych bibliografii, w tym „sięgnąć po technikę komputerową”. Na koniec postulował: *Potrzebna jest stała platforma kontaktów, umożliwiająca zainteresowanym wymianę doświadczeń oraz uzyskanie opinii i ocen*⁵. Skutkiem wystąpienia J. Wołosza był wniosek o reaktywowanie Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej przy Zarządzie Głównym Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Stało się to faktem 16 września 1994 r., w drugim dniu konferencji. Zespół miał organizować współpracę na polu bibliografii regionalnej. Z ramienia SBP opiekę nad Zespołem przejęła Janina Jagielska (ówczesna dyrektor Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy; sekretarz generalny ZG SBP)⁶. Na pierwszym posiedzeniu Zespołu 9 grudnia 1994 r. wybrano przewodniczącą – Elżbietę Stefańczyk (BN), która kierowała pracami Zespołu do 2005 r. Funkcję sekretarza pełniła Beata Nowak z Poznania. Na XVIII spotkaniu Zespołu, 11 października 2005 r. w Warszawie, dokonano wyboru Zarządu Zespołu na kolejną kadencję 2005-2009. Przewodniczącą Zespołu została Marzena Przybysz (BN), wiceprzewodniczącymi wybrano Hannę Jamry (Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu) i Krystynę Kasprzyk (Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie), a Bożena Lech-Jabłońska (Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie) została sekretarzem. Zarząd w tym składzie pracował w kolejnych kadencjach: 2005-2009, 2009-2013, 2013-2017. Na XXXVII Spotkaniu, 8-9 listopada 2018 r. w Warszawie, wybrano Zarząd na kadencję 2018-2021 w składzie: Marzena Przybysz – przewodnicząca; Krystyna Kasprzyk – wiceprzewodnicząca; Sylwia Wesołowska (Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie) – wiceprzewodnicząca; Bożena Lech-Jabłońska – sekretarz.

Kolejna zmiana w Zarządzie nastąpiła w 2022 r. Na XLII Spotkaniu Zespołu w Warszawie dokonano wyboru na kadencję 2021-2025. Przewodniczącą pozostała Marzena Przybysz, wiceprzewodniczącą Sylwia Wesołowska, natomiast funkcję sekretarza powierzono Annie Urbaniak (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze). Do Zarządu dołączyła też Anita Tomanek (Biblioteka Śląska w Katowicach).

Od początku działalności zadaniami Zespołu było: *organizowanie współpracy bibliotek w zakresie tworzenia bibliografii regionalnych; wymiana doświadczeń, szczególnie ze strony ośrodków wydających bibliografie od wielu lat oraz umożliwienie uczestniczącym w spotkaniach bibliografom zapoznawanie się z warsztatami poszczególnych zespołów opracowujących bibliografie*⁷. Zgodnie z sugestią Jana Wołosza, wypowiedzianą na konferencji w Puławach, Zespół nie stawiał sobie celów koordynacyjnych, ale merytoryczne i szkoleniowe.

W spotkaniach Zespołu uczestniczyły początkowo ok. 30 osób reprezentujących 24 biblioteki: wojewódzkie biblioteki publiczne w Poznaniu, Tarnowie, Szczecinie, Gdańsku, Wrocławiu, Opolu, Białymstoku, Kielcach, Lublinie, Ciechanowie, Olsztynie, Sieradzu, Łodzi, Białej Podlaskiej, Rzeszowie, Szczecinie, książnice toruńską i cieszyńską, Bibliotekę Śląską, Bibliotekę Uniwersytecką w Toruniu, Bibliotekę Publiczną m.st. Warszawy, Miejską Bibliotekę Publiczną w Tarnowie oraz Bibliotekę Narodową. Z czasem skład Zespołu rozszerzał się, dołączały nowe biblioteki, w tym (po reformie administracyjnej 1999 r.) także powiatowe i miejskie. W 2022 r. stan liczbowy Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnych wynosi około 75 osób z całego kraju. Członkowie Zespołu reprezentują biblioteki publiczne (wojewódzkie, powiatowe i miejskie), biblioteki pedagogiczne i biblioteki naukowe (m.in. z Bielska-Białej, Brodnicy, Chodzieży, Ciechanowa, Cieszyňa, Działdowa, Gdyni, Gliwic, Jeleniej Góry, Kolbuszowej, Koszalina, Krosna, Kutna, Łomży, Nowego Sącza, Ostrołęki, Piły, Piotrkowa Trybunalskiego, Płocka, Radomia, Siedlec, Sieradza, Tarnowa, Turku, Warszawy, Wałbrzycha, Zamościa).

Bibliografowie spotykają się raz lub dwa razy w roku. Dwudniowe spotkania odbywają się w wybranej bibliotece w kraju, gdzie jest prezentowany dorobek bibliotek regionu na polu bibliografii regionalnej; drugie, jednodniowe – w Bibliotece Narodowej, gdzie są poruszane kwestie normalizacji i metodyki bibliograficznej, a także są oma-

wiane kierunki rozwoju bibliografii. W okresie od 1994 do 2022 r. odbyły się 42 spotkania Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej. Na posiedzeniach zawsze poruszano aktualne tematy, istotne dla rozwoju bibliotekarstwa, a więc również dla bibliografii. Starano się akcentować nowe trendy, wskazywać nowości czy wręcz nowinki technologiczne warte wykorzystania w pracach bibliograficznych. Zostaną tu przytoczone tylko niektóre zagadnienia poruszane na posiedzeniach, zapisane w protokołach ze spotkań.

W latach 90. XX w. najważniejszym zadaniem było wprowadzenie do prac bibliograficznych automatyzacji. Temu poświęcono wiele spotkań Zespołu. Ośrodki opracowujące bibliografie regionalne w większości korzystały wówczas z systemu MAK, który został zaproponowany przez Bibliotekę Narodową. Był to program sprawdzony w BN pod kątem obsługi dużych baz danych i w różnych zastosowaniach edycyjnych. Na spotkaniach Zespołu uznano, że najważniejszym zadaniem jest opracowanie struktury rekordu dla różnych typów dokumentów, opisywanych w bibliografiach regionalnych, formatów wydruku bibliografii regionalnej w formacie MARC BN (a następnie MARC 21) i przygotowanie instrukcji, która przyspieszyłaby wdrażanie automatyzacji we wszystkich bibliotekach. W 1997 r. w ramach Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej powołano Grupę roboczą, w skład której weszli: Piotr Boczkowski (WiMBP Łódź), Bożena Bartoszewicz-Fabiańska (WBP Białystok), Jolanta Słowik (WiMBP Wrocław) oraz Jerzy Swianiewicz (BN). Rezultatem prac była instrukcja podana do stosowania w 1999 r. Natomiast od stycznia 2003 r. rozpoczęto proces wdrażania nowej instrukcji, opracowanej również dzięki pracy Grupy roboczej w ramach Zespołu

Fot. Archiwum cyfrowe Wydawnictwa SBP

do spraw Bibliografii Regionalnej. Zawiera ona opis struktury rekordu dla wszystkich typów dokumentów, opisywanych w bibliografiach regionalnych w formacie MARC 21, który stał się formatem powszechnie stosowanym w bibliotekach wszystkich typów. Nad jej powstaniem pracowali: Bożena Bartoszewicz-Fabiańska (WBP

Białystok), Jolanta Słowik (WiMBP Wrocław), Maria Janowska (BN), Krzysztof Janczewski (Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy). Obydwie instrukcje⁸ rozwiązywały wiele niewiadomych, ułatwiały pracę bibliografów regionalnych. Niewątpliwie przyspieszyły proces wprowadzania automatyzacji do bibliografii regionalnych, co w konsekwencji spowodowało powstanie baz bibliografii regionalnych w wielu bibliotekach.

W pierwszej dekadzie XXI w. nieodzowne stało się udostępnienie baz bibliografii regionalnych na stronach internetowych w trybie online. Pomysły na realizację tego zadania były różne. Dyskutowano o tym na forum Zespołu i zdecydowano, że jest konieczne wypracowanie jednolitych zasad prezentacji bibliografii regionalnych na stronach WWW bibliotek oraz popularyzowania tematyki bibliograficznej. Na XXVII Spotkaniu (Kielce, 2010) powołano zespół, który zajmował się ujednoliceniem nazewnictwa w bazach bibliografii regionalnych. Do zespołu weszły: przewodnicząca Zespołu – Marzena Przybysz, Hanna Jamry (WBP w Opolu), Agnieszka Magiera (Biblioteka Śląska w Katowicach), Krystyna Kasprzyk (WBP w Krakowie), Bożena Lech-Jabłońska (WBP w Lublinie). Ustalenia i propozycje nowych rozwiązań zostały omówione na spotkaniu w Łodzi w 2011 r. Zagadnienie rozwinęto na XXX Spotkaniu w Lublinie (2012), gdzie szczególną uwagę zwrócono na problem dostępu do bibliografii regionalnych na stronach internetowych bibliotek, nazewnictwa i oferowanych użytkownikom kryteriów wyszukiwawczych. Postanowiono skierować do Zarządu Głównego SBP list intencyjny z prośbą o wsparcie w lepszej promocji i prezentacji bibliografii regionalnych w bibliotekach. Na początku 2013 r. przewodnicząca SBP Elżbieta Stefańczyk przesłała do dyrektorów wojewódzkich bibliotek publicznych list pt. *Założenia i wymagania do prezentacji bibliografii na stronach WWW bibliotek*⁹.

Spotkania Zespołu z biegiem lat przekształciły się w konferencje problemowe. Mają one otwarty charakter i stanowią forum wymiany myśli, zacieśniania kontaktów między bibliotekami. W ich trakcie omawiano zmiany zasad opisu różnych typów dokumentów oraz kierunki modyfikacji opracowania rzeczowego. Przykładowo XXIV Spotkanie Zespołu (BN, 2009 r.) było poświęcone opracowaniu formalnemu i rzeczowemu dokumentów kartograficznych. Z kolei XXVI Spotkanie (BN, 2010) zostało zorganizowane jako dwudniowe zebranie bibliografów, połączone ze spotka-

Ogólnopolska Konferencja „Bibliografia regionalna w komunikacji publicznej”, 2012 r.

Fot. WBP im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie

niem osób współpracujących w zakresie tworzenia „Wspólnej Bazy Biblioteki Narodowej i Bibliotek Publicznych – artykuły z gazet i tygodników polskich” (tzw. Baza Prasa). Tematem było opracowanie formalne i rzeczowe artykułów z czasopism. Rok później, na XXVIII Spotkaniu Zespołu (BN, 2011), omawiano praktykę stosowania tematów formalnych w bibliografii regionalnej oraz zmiany w opracowaniu rzeczowym dokumentów. Deskryptory Biblioteki Narodowej znalazły się w centrum zainteresowania bibliografów na kilku spotkaniach, m.in. na XXXIV w Krakowie w 2015 r. oraz XXXV we Wrocławiu w 2016 r.

Problem współpracy w zakresie tworzenia bibliografii regionalnej w obrębie województw, powoływanie do życia Systemów Bibliografii Regionalnej (SBR) i trudności z tym związane omawiano wielokrotnie i temat ten ciągle powraca ze względu na swoją nieustającą aktualność. Po raz pierwszy mówiono o tym na XVI Spotkaniu w Opolu (2004), a następnie: na XIX Spotkaniu w Krakowie (2006); XXIII Spotkaniu w Rzeszowie (2008); XXV w Jeleniej Górze (2009); XXXIII w Bielsku-Białej/Szczyrku (2014); XXXIV w Krakowie (2015). Przedstawiano SBR województwa podkarpackiego i łódzkiego, Małopolski, Dolnośląski Zasób Biblioteczny, współpracę w tworzeniu Bibliografii Warmii i Mazur oraz Bibliografii Województwa Mazowieckiego i Aglomeracji Warszawskiej.

Bibliografie regionalne a regionalne zbiory cyfrowe i biblioteki cyfrowe to kolejny ważny wątek spotkań bibliografów regionalnych. Pró-

bowano określić miejsce bibliografii regionalnej w bibliotekach cyfrowych i innych projektach informacyjnych. Prezentowano dorobek poszczególnych bibliotek i ich partnerów w tym zakresie (XXVII Kielce, 2010; XXXII Warszawa, 2013; XXXIV Kraków, 2015; XXXV Wrocław, 2016; XL Zielona Góra, 2021; XLI Opole, 2022).

W pracach Zespołu uczestniczą reprezentanci działów regionalnych, informacji, opracowania zbiorów bibliotecznych, technologii informatycznych. Należy też podkreślić, jak ważna jest współpraca Zespołu z Biblioteką Narodową oraz innymi sekcjami

i komisjami SBP, np. z Komisją Opracowania Rzeczowego Zbiorów i Komisją Nowych Technologii. Pozwała to na przyjęcie się bibliografii regionalnej z różnych punktów widzenia i pochylenie się nad różnymi aspektami jej opracowania i udostępniania, zwłaszcza że prace bibliograficzne w różnych ośrodkach są organizowane w przeróżny sposób. Uwidoczniła to analiza przeprowadzona w 2015 r. przez wiceprzewodniczącą Zespołu – Krystynę Kasprzyk. Skierowała ona do wojewódzkich bibliotek publicznych ankietę, której wyniki zostały opublikowane w „Bibliotekarzu”¹⁰.

Członkowie Zespołu nie tylko udzielają się na forum Zespołu, ale także publikują artykuły, np. w cyklu „O bibliotekach w prasie” na łamach „Bibliotekarza”, uczestniczą w konferencjach naukowych i warsztatach, gdzie wygłaszają referaty i komunikaty na temat bibliografii regionalnej oraz publikują artykuły w czasopismach i pracach zbiorowych. Należy nadmienić, że Zespół ma swoje miejsce na Ogólnopolskim portalu bibliotekarskim SBP. Tutaj ukazują się informacje o planowanych spotkaniach Zespołu, relacje i materiały z tych spotkań, galerie zdjęć (http://www.sbp.pl/sbp/komisje_sekcje_zespozy/zespod_do_spraw_bibliografii_regionalnej). Przewodnicząca dba o to, by informacje o kolejnych spotkaniach i fotorelacje z tych spotkań ukazywały się także na Facebooku.

Prof. Jadwiga Sadowska (2011) wskazała kilka okresów istotnych dla rozwoju bibliografii regionalnej w powojennej Polsce: a) lata 40. i 50., gdy prace nad tą bibliografią były inspirowane przez państwo i pośrednio miały cele polityczne (Bibliogra-

fia Ziemi Zachodnich i Północnych); b) lata 60., gdy ustalono granice regionów historyczno-kulturowych w kraju (Pomorze Zachodnie, Pomorze Gdańskie, Warmia i Mazury, Ziemia Lubuska, Śląsk, Mazowsze, Lubelszczyzna, Rzeszowszczyzna, Kielecczyzna), opracowano podstawy metodyczne i podjęto systematyczne prace nad bibliografią regionalną retrospektywną i bieżącą jako źródłem wszechstronnej informacji o regionie; c) koniec lat 70. i lata 80., gdy w wyniku reformy administracyjnej (49 nowych województw na miejsce 17) podjęto próbę zastąpienia regionów historyczno-kulturowych regionami administracyjnymi, czego efektem były nowe bibliografie regionalne i zmiany zasięgów terytorialnych dotychczasowych bibliografii; d) lata 90. i pierwsza dekada XXI w., gdy na kształt i organizację prac nad bibliografiami regionalnymi istotny wpływ miały zmiany technologiczne w bibliotekach. Od połowy lat 90. tworzone są bibliograficzne bazy danych według jednolitych zasad normalizacyjnych. Rozwijają się także bibliografie lokalne¹¹.

Dokonania dwóch ostatnich okresów to w znacznej mierze efekt działalności Grupy roboczej i Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej. Wprowadzenie nowych technologii do prac bibliograficznych, ujednoczenie zasad opisu bibliograficznego i rzeczowego, jednaki format opisu dokumentów, współpraca organizacyjna ośrodków bibliograficznych, stała wymiana informacji i doświadczeń – to kwestie przedyskutowane i ustalone na forum Zespołu. Prace Zespołu wskazują kierunek rozwoju bibliografii regionalnych i w decydujący sposób wpływają na:

- wysoki poziom merytoryczny bibliografii regionalnych w Polsce;
- na postrzeganie bibliografii regionalnych jako bibliografii uzupełniających bibliografię narodową;
- docenianie roli bibliografii regionalnych w rejestracji regionalnych publikacji, popularyzacji wiedzy o regionie i promocji regionów.

Z punktu widzenia członka Zespołu przynależność do niego i uczestnictwo w jego pracach pozwala na wymianę doświadczeń, poznanie pracy bibliografów w poszczególnych bibliotekach, nawiązywanie kontaktów między wszystkimi zainteresowanymi ośrodkami. Dzięki tym spotkaniom łatwiej nadążać za zmieniającymi się realiami, łatwiej wprowadzać unowocześnienia i nowe technologie do bibliografii regionalnych. Uczestnictwo w spotkaniach bibliografów regionalnych mobilizuje i inspirowa do wprowadzania zmian w meto-

dyce bibliograficznej, unowocześniania warsztatu i dążeniu do wysokiego poziomu merytorycznego prowadzonych prac.

Bożena Lech-Jabłońska
Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie

PRZYPISY

- 1 Ogólnokrajowa Narada Bibliografów, Warszawa, 19 lutego 1956, do druku przygot. Maria Lenartowicz. Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Sekcja Bibliograficzna, 1956; GAŁCZYŃSKA, C. Z. O nową koncepcję bibliografii regionalnej w Polsce, [w:] *Trzecia Ogólnokrajowa Narada Bibliografów*, Warszawa, 5-7 czerwiec 1978 r. Warszawa: BN, 1978.
- 2 PRZYBYSZ, M. Działalność Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej na rzecz popularyzacji wiedzy o regionie. *Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media* 2018, nr 3 (30), s. 87-88.
- 3 *Trzecia Ogólnokrajowa Narada Bibliografów*, op. cit., s. 309-311.
- 4 Teczka Grupa robocza d/s bibliografii regionalnej (mps w posiadaniu WBP w Lublinie), k. 13, 19.
- 5 WOŁOSZ, J. Dlaczego bibliografia regionalna?, [w:] *Bibliografie regionalne. Dokonania, dylematy, wnioski. Materiały z konferencji, Puławy, 15-16 września 1994 r.* Warszawa: Wydaw. SBP, 1995, s. 18-20. ISBN 83-85778-32-2.
- 6 CZAJKA, S. Wstęp, [w:] *Bibliografie regionalne. Dokonania, dylematy, wnioski...*, s. 8.
- 7 STEFAŃCZYK, E. Bibliografie regionalne. Informacja o pracach Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej ZG SBP, [w:] *Narodowe i regionalne serwisy bibliograficzne: materiały z ogólnopolskiej konferencji nt. Automatyzacja serwisów bibliograficznych, bibliografie regionalne, bibliografia narodowa – stan prac i zamierzenia*, Warszawa 2-4 grudnia 1998 r. Warszawa: Wydaw. SBP, 1999, s. 25. ISBN 83-87629-19-7.
- 8 BARTOSZEWICZ-FABIAŃSKA, B.; SŁOWIK, J.; BOCZKOWSKI, P.; SWIANIEWICZ, J. *Adaptacja formatu MARC BN dla potrzeb bibliografii regionalnej*. Warszawa: Wydaw. SBP, 1999. ISBN 83-87629-20-0; BARTOSZEWICZ-FABIAŃSKA, B.; JANOWSKA, M.; JANCZEWSKI, K.; SŁOWIK, J. *Adaptacja formatu MARC 21 dla bibliografii regionalnej*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2003. ISBN 83-89316-14-5.
- 9 PRZYBYSZ, M. op. cit., s. 89.
- 10 KASPRZYK, K. Bibliografia regionalna. Organizacja prac bibliograficznych w wojewódzkich ośrodkach bibliograficznych, (cz. 1-2). *Bibliotekarz* 2015, nr 3, s. 11-20; nr 4, s. 9-13.
- 11 SADOWSKA, J. Polska bibliografia regionalna z perspektywy półwiecza. Koncepcje i realia. *Przeгляд Библиотечны* 2011, z. 4, s. 449.

LILIANNA NALEWAJSKA

Fasada biblioteki
Fot. Autorka

BIBLIOTEKA – MIEJSCE SPOTKANIA I POJEDNANIA

W północnej części Czech, w malowniczym krajobrazie Zachodnich Sudetów i Gór Izerskich położone jest miasto Liberec. Rejon ten to również miejsce przenikania się kultur – miasta wyrosło z tradycji cesarstwa austro-węgierskiego urzekając historyczną architekturą. Ślady minionej monarchii nadal są wyraźnie widoczne. W Libercu, dawnym niemieckim Reichenbergu, historię przypomina m.in. imponujący gmach łaźni miejskich wystawiony na pamiątkę 50-lecia panowania cesarza Franciszka Józefa, w którym obecnie mieści się Galeria Sztuki Nowoczesnej. Szybki rozwój Liberca nastąpił w XIX w., a przyczynił się do niego w głównej mierze przemysł tekstylny, wyrastający z rzemieślniczych tradycji tego miasta. Liberec był także miejscem kulturowej koegzystencji społeczności niemieckiej, w przeszłości stanowiącej większość, oraz czeskiej. To wspólne funkcjonowanie społeczności przybierało też bardziej radykalne formy kulturowego zderzenia, co znajdowało odzwierciedlenie w sferze polityki i kultury. Doskonałym odbiciem tej rywalizacji są dzieje tamtejszej biblioteki publicznej, obecnie największej książkiicy w północnych Czechach.

Początki Wojewódzkiej Biblioteki Naukowej w Libercu sięgają XVIII stulecia i powstała w 1759 r. przy kościele św. Krzyża biblioteki dziekana Antona Kopscha. Księgozbiór ten służył przede wszystkim

młodym duchownym. W 1846 r. uruchomiono tam pierwszą publiczną wypożyczalnię książek (czyelnicy płacili jeden grajcar za wypożyczenie książki na tydzień). Niedługo potem, w 1863 r., rozpoczęła działalność biblioteka towarzystwa *Česká beseda*, co miało ogromne znaczenie dla edukacji i rozwoju intelektualnego mniejszości czeskiej. Księgozbiór ten powstał głównie z darów przekazywanych przez czeskich patriotów nie tylko z Liberca, ale także z innych miejscowości. W Libercu działały wówczas również inne czeskie stowarzyszenia i związki, a osiem z nich prowadziło własne księgozbiory. Jakość gromadzonej literatury była jednak niska. W 1904 r. zapadła decyzja o połączeniu wszystkich bibliotek i utworzeniu jednej publicznej książkiicy z czytelnią – powstała wówczas Ludowa Biblioteka Czechosłowacji. W drugiej połowie XIX stulecia nastąpił szybki wzrost liczby ludności miasta, które stało się centrum czeskich Niemców. Dominacja tej grupy w społeczności Liberca przyczyniła się m.in. do utworzenia w 1885 r. niemieckiej biblioteki ludowej. Współistnienie ludności niemieckiej i czeskiej znajduje wyraźne odzwierciedlenie także w funkcjonowaniu bibliotek – w 1901 r. uruchomiono tam pierwszą niemiecką bibliotekę publiczną, w której w 1908 r., za przykładem Wiednia i Monachium, utworzono dział muzyczny. W 1919 r. czeskie Zgromadzenie

Wnętrze biblioteki, wolny dostęp
Fot. Autorka

Narodowe uchwaliło ustawę o bibliotekach, która zobowiązywała gminy do zakładania gminnych bibliotek i czytelni. Ustawa wymagała również, aby w gminach z mniejszością narodową powstawały biblioteki dla członków tej grupy społecznej. Narastające niepokoje drugiej połowy lat trzydziestych XX w. spowodowały zamknięcie czeskiej biblioteki publicznej w 1938 r., którą ponownie uruchomiono po wojnie w 1945 r. Należy wspomnieć także, że w Libercu działały dwie inne biblioteki specjalistyczne – księżnice Muzeum Północnoczeskiego oraz Izby Handlowej.

Dotkliwą stratę biblioteka przeżyła w 1954 r., kiedy w pożarze spłonęło 250 tys. woluminów. Pięć

lat później nastąpiło połączenie biblioteki publicznej z naukową, a w 1990 r. księżnica otrzymała miano Państwowej Biblioteki Naukowej. Wobec coraz wyraźniej rysującego się problemu braku miejsca na zbiory w bibliotece, koniecznością było wybudowanie lub pozyskanie kolejnej jej siedziby. W 1997 r. rozpoczęto budowę nowego gmachu. Nowego i bardzo symbolicznego w swej wymowie. Bowiem obecny budynek Biblioteki Wojewódzkiej w Libercu stanowi bardzo ciekawy przykład architektury łączącej funkcjonalność z przemyślanym programem ideowym, a także z symbolicznym przesłaniem. W Libercu, w miejscu, gdzie obecnie znajduje się Wojewódzka Biblioteka Naukowa, do

Stanowisko informacji z widoczną ścianą synagogi wcinającą się do wnętrza biblioteki
Fot. Autorka

listopada 1938 r. stała żydowska synagoga, jedna z największych w ówczesnej Europie Środkowej. Podczas Nocy Kryształowej została ona spalona przez nazistów. Pozostałości budowli usunięto i urządzono na tym miejscu dworzec autobusowy. Przez wiele lat po wojnie istniał w tym miejscu parking. Decyzja o wybudowaniu właśnie w tym miejscu księżnicy połączonej z niewielkim budynkiem nowej synagogi jest niezwykle głęboka w swej wymowie.

Nowoczesny budynek biblioteki ze szkła i metalu wyszedł z pracowni czeskiego architekta Radima Kousala. W 2001 r. gmach zdobył tytuł Budynku Roku. Budowa trwała w latach 1996-2000 i była finansowana, poza budżetem krajowym, m.in. przy międzynarodowym wsparciu Czesko-Niemieckiego Funduszu Przyszłości oraz rządu niemieckiego. Gmach biblioteki o powierzchni 12 500 m² stanowi jeden z elementów całego założenia, bowiem przylega do niego, a właściwie przenika go bryła niewielkiej (245 m²) synagogi, a właściwie Centrum Kultury Żydowskiej, w którym sala modlitw zajmuje centralną część. Prosta forma architektoniczna synagogi oparta została na kształcie połowy gwiazdy Dawida. Wyrzeźbiony hebrajski werset z Tory z Księgi Jonasza biegnący wzdłuż całego jej obwodu i zarys zniszczonej synagogi na chodniku przed budynkiem oraz w posadzce biblioteki upamiętniają tragiczne wydarzenia z przeszłości. Budynek libereckiej synagogi jest jedynym w Czechach powstałym po czasach II wojny światowej. Nie bez powodu kompleks nosi nazwę „Budowli Pojednania”, a jego symbolika jest głęboka i przejmująca. Przypomina o tym, że ludzie różnych wyznań i kultur byli obecni, żyją teraz i zawsze będą żyć w społeczeństwie, a jego odzwierciedleniem jest biblioteka, bo tak, jak społeczność chroni wszystkich swoich członków, niezależnie od płci, wieku, wyglądu czy pochodzenia, tak biblioteka w symboliczny sposób ochrania mniejszą budowlę synagogi, służąc jednocześnie wszystkim mieszkańcom. Budynek Pojednania stanowi niejako akt wzajemnego zrozumienia, pojednania i zadośćuczynienia. Należy dodać, że patronami budowy byli prezydenci Czech i Niemiec, Vaclav Havel i Roman Herzog, propagujący przesłanie budowania pojednania między narodami.

Fasada biblioteki, zdominowana przez tzw. ścianę medialną, na której zawieszono dwa telebimy informujące o bieżących wydarzeniach, wychodzi na przestrzeń małego skweru. Ze względu na duże zróżnicowanie wysokości terenu w Libercu,

w budynku biblioteki możliwe było zastosowanie ciekawych rozwiązań architektonicznych. Biblioteka rozlokowana jest na sześciu poziomach, jednak od strony fasady wydaje się ona znacznie niższa. Tylne strona obiektu zabudowuje cały spadek skarpy kilkoma poziomami, gdzie rozmieszczono magazyny oraz miejsca parkingowe.

Biblioteka jest ważnym ośrodkiem informacyjnym (współtworzy Czeską Bibliografię Narodową), edukacyjnym i kulturalnym w Kraju Libereckim. Jest również największą biblioteką tego typu w północnych Czechach. Jako regionalna biblioteka naukowa oferuje uniwersalny księgozbiór liczący ok. 1,4 mln egzemplarzy, z czego 280 tys. ustawionych jest w wolnym dostępie. Wśród zgromadzonej literatury na temat regionu, wiele publikacji dotyczy szkła i tekstyliów, jako głównych rodzajów wyrobów i gałęzi przemysłu w tej części kraju. Posiada również unikalny historyczny księgozbiór publikacji w języku niemieckim wydawanych na ziemiach czeskich, tzw. *Sudetica*. Biblioteka posiada również bogaty dział literatury dla dzieci i młodzieży oraz dział muzyczny. Książnica organizuje różnorodne wydarzenia kulturalne – wystawy, koncerty w specjalnie do tego celu przeznaczonej sali. Mieszkańcy Liberca licznie odwiedzają tę bibliotekę – dostępnych jest ok. 480 miejsc do pracy w obszarze wolnego dostępu oraz w salach pracy cichej. Jest również sala, w której można prowadzić lekcje i gdzie zgromadzono księgozbiór przeznaczony dla nauczycieli, głównie podręczniki szkolne. Samoobsługę usprawniają selfczeki. Biblioteka oferuje ponadto cztery księgozbiory językowe: angielski, niemiecki, francuski oraz austriacki, które powstały w wyniku współpracy z instytucjami propagującymi język, literaturę i kulturę tych krajów, jak British Council, czy Goethe Institut. Mieszkańcy peryferyjnych osiedli mogą natomiast korzystać ze zbiorów i usług sześciu bibliotek filialnych.

Wojewódzka Biblioteka Naukowa w Libercu stanowi zupełnie wyjątkowy i unikatowy przykład rozwiązania architektoniczno-funkcjonalnego dwóch suwerennych obiektów nacechowanych bogatymi treściami symbolicznymi. Z jednej strony zapewnia koegzystencję historycznego i nowoczesnego bibliotekarstwa zapewniając jednocześnie możliwość rozwoju programu działań księżnicy, z drugiej zaś jest symbolem tolerancji, otwartości, przebaczenia i pojednania.

Lilianna Nalewajska
Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie

KATARZYNA PAWLUK

Biblioteka otwarta

75 lat Miejskiej Biblioteki Publicznej w Opolu

Uroczystość 75-lecia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Opolu została połączona z inauguracją 20. Opolskiej Jesieni Literackiej. 3 listopada 2022 r. w Sali Kameralnej Narodowego Centrum Polskiej Piosenki nastąpił uroczysty pokaz filmu „Biblioteka otwarta”, który ukazał historię tej instytucji. Wypowiedzi Elżbiety Kampy, dyrektorki i Danuty Łuczak, wicedyrektorki tworzą opowieść o historii i pasji tworzenia przestrzeni dla ludzi kultury i literatury. Przeplatają się wypowiedzi bibliotekarzy z budynku centralnego, w filmie zaprezentowano osoby, które tworzą przestrzeń przyjazną czytaniu w filiach na terenie miasta (po zeskanowaniu kodu QR można obejrzeć film).

WCZORAJ...

18 czerwca 1947 r. odbyło się uroczyste otwarcie biblioteki miejskiej, przy ulicy Kościelnej 8. W tym

Elżbieta Kampa, dyrektorka MBP w Opolu, na tle kadru filmu „Biblioteka otwarta”
Fot. Rafał Mielnik

dniu dostępna była jedynie wystawa książek, które prawdopodobnie pochodziły z darów lub zostały wypożyczone na tę okoliczność, nie były jeszcze własnością biblioteki. Pierwszego wpisu inwentarzewego dokonano 9 września 1947 r. Tak pierwsze chwile opisuje Czesław Wawrzyniak¹.

Pierwszą kierowniczką Biblioteki Miejskiej została Jadwiga Leszczyńska, która w swoich wspomnieniach w rozdziale pt. *Trzy lata... Wspomnienia bibliotekarki* – tak opisuje objęcie stanowiska: 30 września z żalem w sercu pożegnałam moją szkołę, by nazajutrz, 1 października, objąć obowiązki kierownika Miejskiej Biblioteki Publicznej w Opolu. O godzinie 10.00, jak było uzgodnione z panem Horoszkiewiczem, znalazłam się przed domem na ulicy Katedralnej nr 8. Przybity nad drzwiami, błyszczący nowością szyldzik głosił wszem i wobec, że tu mieści się Biblioteka Miejska. (...) Miałam dość czasu na zwiedzanie wszystkich pokoi i zakamarków. Pan prezes, który miał mnie wprowadzić i wręczyć mi klucze do jedynych zamkniętych drzwi na pierwszym piętrze, spóźnił się. Chodziłam więc samotnie i medytowałam gdzie, co, jak – żeby i funkcjonalnie, i poręcznie, wygodnie, dostępne i przyjemnie rozmieścić wszystko dla czytelników, i dla pracowników. (...) Zatrzymałam się w otworzonych drzwiach. Duży pokój, odmalowany,

czysty. Jedną ze ścian podpierano krzeselko na trzech nogach. Na środku podłogi spoczywała niewielka sterta bezładnie rzuconych książek i... więcej nic².

Tak rozpoczęło się „budowanie” instytucji.

W 1955 r. biblioteka została połączona z Wojewódzką Biblioteką Publiczną w Opolu. Połączone biblioteki nosiły nazwę: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Opolu. Następną istotną zmianą w historii instytucji to rok 1975, reforma administracyjna i zmiana nazwy na – Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu.

Na początku 1992 r. doszło do kolejnej zmiany – wyłączono ze struktury Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu 20 placówek i przyłączono je do Miejskiego Ośrodka Kultury w Opolu, aby uchwałą Rady Miasta z 21.05.1992 r. utworzyć z dniem 1.07.1992 r. Miejską Bibliotekę Publiczną w Opolu, jako samodzielną instytucję podległą samorządowi. W ten sposób ponownie pojawiliśmy się na mapie miasta jako Miejska Biblioteka Publiczna.

W 1994 r. pojawiła się inicjatywa Miejskiej Biblioteki Publicznej „Salonu Literackiego”, czyli spotkań autorskich z przedstawicielami opolskiego środowiska literackiego. W Filii nr 4 MBP, nazywanej często biblioteką „Na Cyplu”, spotkania zaczęły odbywać się początkowo w kameralnym gronie 12 osób, a pod koniec roku brało w nich udział już około 60 uczestników. Przygotowania do nich rozpoczynały się od wykonania plakatów i imiennych zaproszeń, osobistego doręczania druków

zawierających informację o bohaterze spotkania. Cykl rozpoczęło spotkanie z opolską poetką Ireną Wyczółkowską, a w kolejnych wieczorach gośćmi byli, m.in. Jacek Podsiadło, Paweł Marcinkiewicz, Jan Goczoł³.

Rok 1996 był kolejnym trudnym rokiem, jak wspomina Ewa Goplańska ówczesna dyrektorka MBP: *w połowie roku zabrakło pieniędzy na podstawowe koszty utrzymania biblioteki. Dzięki pomysłom bibliotekarzy uruchomione zostały różne formy uzyskania dochodów – wypożyczalnia kaset, usługi ksero. Mimo utrudnień udało się przetrwać⁴.*

Decyzją Ewy Goplańskiej, dyrektorki MBP w Opolu 4 listopada 1996 r., powołano Miejską Oficynę Wydawniczą. Długofalowy program wydawniczy obejmował publikowanie drukiem utworów literackich związanych z regionem opolskim⁵.

Powódź tysiąclecia, jaka nawiedziła Opole w 1997 r., nie ominęła jednej z naszych filii. Jak wspomina w artykule kierowniczka Filii nr 21 Halina Książek: *Wznowienie działalności biblioteki po powodzi stało się możliwe dzięki zaangażowaniu wielu ludzi: dyr. [rektor Ewie Goplańskiej] MBP w Opolu, która szukała sponsorów; członków lokalnego samorządu, którzy przyznali fundusze na remont zdewastowanych przez wodę pomieszczeń; instruktora MBP w Opolu [Grażyny Pałasz], która czuwała nad sprawnym przebiegiem prac bibliotecznych, koleżanek bibliotekarek z filii miejskich, które pomagały w przygotowaniu książek do udostępnienia czytelnikom; żołnierzy, strażaków, którzy wykonywali najcięższe prace; ofiarodawców książek, którzy pomogli w odtworzeniu księgozbioru. Wszystkim bardzo dziękuję⁶.*

Dziesięć lat pod kierownictwem Ewy Goplańskiej nie były łatwe, zaangażowanie w szukanie rozwiązań, planowanie nowych działań, starania o budynek, angażowanie zespołu bibliotekarzy do nowych wyzwań stworzyło podwaliny do wejścia w XXI w. z planami i marzeniami do realizacji, mając na uwadze miłośników literatury i kultury.

Nową dyrektorką 1 lutego 2002 r. została Elżbieta Kampa, długoletnia kierowniczka jednej z większych filii [Filia nr 17], mieszącej się na nowym osiedlu naszego miasta, a także przewodnicząca Zarządu Okręgu Opolskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Decyzja o przeniesieniu siedziby z budynku Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej przy Piastowskiej 18 do Filii nr 4 na Placu Piłsudskiego 5-6 i utworzenie Działu Informacji i Promocji pomogły tworzyć nowy wizerunek biblioteki.

Od lewej Ewa Goplańska była dyrektorka MBP oraz Elżbieta Kampa obecna dyrektorka MBP
Fot. Katarzyna Pawluk

Nowa i zwiększona oferta dla czytelników, wymagała zwiększonej pracy, która niebawem zaczęła przynosić wymierne efekty. Od 2002 r., włączyliśmy się do kampanii społecznej „Cała Polska czyta dzieciom”, czyli od początku jej trwania. Od 2003 r. rozpoczęliśmy Opolską Jesień Literacką – doroczne święto, podczas którego czytelnicy mają okazję spotkać się z wybitnymi pisarzami, wysłuchać koncertu, poznać nagrodzone książki. Rok 2004 to początek Ogólnopolskiego Konkursu na Esey oraz Dni Literatury dla dzieci, które z czasem zmieniły się na Dni Literatury dla Dzieci i Młodzieży. Wszystkie te cykliczne imprezy przetrwały do roku jubileuszowego.

Przez okres dwudziestu lat realizowaliśmy wiele projektów dofinansowanych grantami, m.in. „Wpadnij w bibliosiec”, „Mów po polsku!”, „70 lat Żeglugi Literatury Miejskiej”, „Teraz e-czytam, czyli jak zostać Smart seniorem”. Jesteśmy biblioteką działającą w programie „Ameryka w Twojej bibliotece”.

Nowy wiek rozpoczął się zaangażowaniem bibliotekarzy w tworzenie otwartej biblioteki, byli czytelnicy, którzy przychodzili do nas tylko po nowości, ale byli i tacy, którzy byli uczestnikami spotkań autorskich czy wernisaży. Brakowało jedynie odpowiedniego budynku – otwartego na nowe potrzeby czytelników. To co przez długi czas wydawało się tylko marzeniem stało się realne. W 2010 r. zakończona została budowa gmachu głównego przy ul. Minorytów 4, który 2 marca 2011 r., w samo południe, został udostępniony szerokiemu kręgowi odbiorców. W tym dniu zostaliśmy wyróżnieni Medalem SBP „Bibliotheca Magna Perennisque”, który wręczyła ówczesna przewodnicząca Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Elżbieta Stefańczyk.

Działania na rzecz rozwoju czytelnictwa zostały zauważone już w 2012 r., kiedy to MBP w Opolu otrzymała I nagrodę w konkursie „Mistrz Promocji Czytelnictwa” organizowanym przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich.

W 2020 r. działalność Miejskiej Biblioteki Publicznej została uznana za największy sukces w 30-letniej historii samorządności Opola. W plebiscycie ogłoszonym przez redakcję „Gazety Wyborczej” (Opole) z 12 niezwykłych wydarzeń, inwestycji i inicjatyw ponad 40% oddających głosy zdecydowało o wygranej biblioteki.

Na sukces pracują wszyscy bibliotekarze, nie tylko w budynku centralnym, jak podkreśla Elżbieta Kampa: *Każda z filii ma swój charakter, któ-*

ry nadają pracujący w niej bibliotekarze. Cieszy mnie ich kreatywność, realizowanie nowych pomysłów, kreowanie wizerunku nowoczesnej biblioteki otwartej na zmieniające się oczekiwania otoczenia i uważność w stosunku do potrzeb użytkowników.”

... I DZISIAJ

Jedenaście lat później w jesienny listopadowy wieczór do miejsca, w którym zainaugurowaliśmy w 2003 r. Opolską Jesień Literacką, zgromadzili się liczni miłośnicy „biblioteki otwartej”. Przybyli bibliotekarze tworzący historię, obecnie już na emeryturze oraz pracownicy obecnie pracujący, przedstawiciele władz miasta i regionu, opolskich instytucji kultury i sztuki oraz liczne grono czytelników.

Dyrektorka Elżbieta Kampa podsumowała okres działania Miejskiej Biblioteki Publicznej w Opolu, ukazując otwartość tej instytucji na różnorodne potrzeby czytelników i użytkowników oraz zaprosiła do obejrzenia filmu, w którym historia przeplatała się ze współczesnością, wspomnienia, anegdoty z faktami. Po projekcji przyszedł czas na gratulacje m.in. od Zbigniewa Kubalańczy, Wicemarszałka Województwa Opolskiego, Arkadiusza Wiśniewskiego, Prezydenta Miasta Opola, którego reprezentowała Magdalena Matyjaszek Naczelniczka Wydziału Kultury, Turystyki i Współpracy Zagranicznej. Przekazane zostały gratulacje od Barbary Budyńskiej, przewodniczącej Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, która podkreśliła wkład biblioteki w zaspokajaniu potrzeb biblioteczno-informacyjnych użytkowników. Za wieloletnią współpracę dziękowała Danuta Szewczyk-Kłós, dyrektor Biblioteki Głównej Uniwersytetu Opolskiego, przedstawiciele Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu, czy Państwowej Szkoły Muzycznej w Opolu.

Poetyckie podziękowania i gratulacje złożyła Adriana Jarosz, Prezes Opolskiego Oddziału Związku Literatów Polskich.

Elżbieta Kampa podziękowała całemu zespołowi MBP za kreatywność i zaangażowanie w tworzenie historii i pracę w dniu dzisiejszym.

Swojej poprzedniczce Ewie Goplańskiej, przekazała słowa uznania za dziesięć lat organizowania nowego wizerunku MBP i wręczyła przygotowaną na jubileusz publikację *Biblioteka otwarta*. Podziękowała również koleżankom: Grażynie Pałasz – wieloletniej instruktorce, która otaczała fachową opieką bibliotekarzy w placówkach, Barbarze Pio-

Elżbieta Kampa i Zbigniew Kubalańca, Wicemarszałek Województwa Opolskiego
Fot. Rafał Mielnik

trowskiej (Wypożyczalnia Centralna) i Ewie Pasek (Filia nr 17) oraz Barbarze Ciotek, Małgorzacie Malosek, pracowniczkom biblioteki.

Książka *Biblioteka otwarta* powstała z okazji 10. rocznicy otwarcia nowego budynku i 75-lecia biblioteki.

Wśród tekstów i niezliczonych zdjęć ukazujących działania biblioteki na rzecz społeczności lokalnej w publikacji odnajdziemy piękne słowa naszych gości, którzy odwiedzali nas najczęściej na przestrzeni lat, Anny Mieszkowskiej, Kazimierza Orłosa i Wojciecha Bonowicza.

Lubicie wracać do miejsc, w których wszyscy się do Was uśmiechają? Każdy lubi. Ile zresztą jest takich miejsc? Może nie tak mało, ale nieraz trudno do nich trafić. Przy ulicy Minorytów w Opolu stoi budynek, który jest dla mnie właśnie takim miejscem: wiem, że kiedy tam się pojawię, mieszkanki i mieszkańcy powitają mnie uśmiechem. Tak, nie przejeżdżylem się: mieszkanki i mieszkańcy. Można odnieść wrażenie, że osoby zatrudnione w opolskiej Miejskiej Bibliotece Publicznej, nie pracują tam wcale, tylko mieszkają. I nie chodzi wyłącznie o to, że można je tam zastać o najróżniejszych godzinach, także późnych... Chodzi raczej o pewien sposób bycia, o coś co jest spoiwem tego zespołu, o wytwarzaną przezeń atmosferę⁸.

Niewątpliwie za taką atmosferę, którą w książce opisuje krakowski poeta Wojciech Bonowicz można dziękować dyrektorce biblioteki – Elżbiecie Kampie, która obchodząca dwudziestolecie kierowania instytucją. Do życzeń, podziękowań za inspirowanie do działań, zarażanie pasją dołączono bukiet kwiatów od całego zespołu.

Na zakończenie wieczoru zgromadzona publiczność miała możliwość wysłuchania koncertu Resiny (Karoliny Rec), wiolonczelistki, kompozytorki, twórczyni muzyki filmowej i teatralnej, który zainaugurował jubileuszową 20. Opolską Jesień Literacką. Jesień pełną gości, m.in. Wojciecha Jagielskiego, Łukasza Orbitowskiego, Agaty Tuszyńskiej czy Szczepana Twardocha, Wojciecha Bonowicza, Justyny Sobolewskiej, Marii Peszek i Jana Peszka, Anny Mieszkowskiej, Jarosława Mikołajewskiego, Michała Witkowskiego, Ryszarda

Krynickiego oraz autorów regionalnych.

Po koncercie nadszedł czas na kulturalowe rozmowy, wspomnienia oraz snucie planów o przyszłości biblioteki otwartej.

Katarzyna Pawluk
Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Pawła II w Opolu

PRZYPISY

- 1 WAWRZYŃIAK, Cz. Działalność Miejskiej Biblioteki Publicznej w Opolu 1947-1954, [w:] *Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Pawła II w Opolu. Jubileusz 65-lecia MBP w Opolu*, Opole 2012, s. 34-41, <https://obc.opole.pl/Content/4139/download/>
- 2 LESZCZYŃSKA, J. *Niezwykłe życie*, Wrocław: Wydawnictwo IVA NOVA, 2017, s. 981-983. ISBN 978-83-64025-33-4 (Via Nova).
- 3 RACZYŃSKA-PARYS, J. Nasz „Salon Literacki”. *Pomagamy sobie w pracy*, 1995, nr 4, s. 23-26, <https://www.bibliotekarzopolski.pl/arch/954.pdf>
- 4 GOPLAŃSKA, E. Dalsze dzieje – lata 1955-1997. Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Pawła II w Opolu. Jubileusz 65-lecia MBP w Opolu, Opole 2012, s. 45, <https://obc.opole.pl/Content/4139/download/>
- 5 ŁUCZAK, D. Działalność wydawnicza Miejskiej Biblioteki Publicznej w Opolu. *Bibliotekarz Opolski*, 2015, nr 4, s. 50, <http://www.bibliotekarzopolski.pl/arch/bo154.pdf>
- 6 KSIĄŻEK, H. Ten dzień był piękny. *Pomagamy sobie w pracy* 1997, nr 4, s. 18-21, <https://www.bibliotekarzopolski.pl/arch/974.pdf>
- 7 Rozmowa z Elżbietą Kampą, dyrektorem Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Jana Pawła II w Opolu. *Bibliotekarz*, 2021, nr 6, s. 27.
- 8 BONOWICZ, W. Zamieszkać w rzece. *Biblioteka Otwarta*, Opole 2022, s. 24.

MONIKA MAZIARZ

Uczestnicy mobilnej gry miejskiej „Zbuntowane książki”
Fot. Adam Podulka

IV Festiwal Książki „Między pokoleniami” w Przemyskiej Bibliotece Publicznej

W dniach 4-8 października 2022 r. w Przemyskiej Bibliotece Publicznej odbywał się IV Festiwal Książki „Między pokoleniami”, który podobnie jak w latach ubiegłych cieszył się sporym zainteresowaniem odbiorców. Program wypełniły głównie spotkania autorskie, ale nie brakowało też wydarzeń edukacyjnych, takich jak otwierająca Festiwal premiera mobilnej gry miejskiej dla młodzieży pt. *Zbuntowane książki*.

We wtorek, 4 października, w bibliotece zjawili się około 100 uczniów z klas siódmych i ósmych Zespołu Szkół Salezjańskich oraz Szkoły Podstawowej nr 1 wraz z nauczycielkami i z panią dyrektor „Jedynki” Moniką Lach. Regulamin gry uczestnikom zaprezentowały jej autorki: Alicja Kunert i Monika Maziarz z Przemyskiej Biblioteki Publicznej (PBP), po czym głos zabrał st. asp. Wojciech Pelc z Komendy Miejskiej Policji w Przemyślu, który przypomniał zebrany zasady bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

Aby wziąć udział w grze, każdy z uczestników musiał pobrać na swój smartfon bezpłatną aplikację mobilną ActionTrack i skopiować kod QR. Potem już młodzi gracze wyruszyli w trasę gry wiodącą ulicami Starego Miasta. I tak, poruszając się w przestrzeni miejskiej wedle punktów wyznaczonych na wirtualnej mapie, odpowiadali na pytania zamknięte i otwarte, wykazując się wiedzą i kreatywnością. W tym czasie komisja, którą tworzyły autorki gry, oceniała ich odpowiedzi, przyznając odpowiednią liczbę punktów. Po ukończeniu gry uczniowie wraz z opiekunami wrócili do biblioteki, gdzie odbyło się ogłoszenie wyników i wręczenie nagród laureatom.

Gra została oparta na lekturach szkolnych. Przemierzając jej trasę, uczestnicy oprócz wykaazywania się wiedzą literacką poznają ciekawostki na temat słynnych literatów związanych z Przemysłem. W trakcie gry czeka ich niełatwe zadanie, gdyż muszą wcielić się w rolę detektywa i odnaleźć książki, które pobłądziły w mieście. A wszystko dlatego, że w ostatnim czasie w przemyskiej bibliotece doszło do buntu. Książki uznały, że należy im się urlop od bibliotecznych regałów, i pewnego dnia wyruszyły w świat, by zaczerpnąć wolności. Gdy już się nią nacieszyły, postanowiły wrócić do bibliotecznego domu, jednak, wracając, zabłądziły i teraz czekają, aż ktoś przyjdzie im z pomocą. Każdy może spróbować swoich sił w grze i kierując się zawartymi w niej wskazówkami, pomóc uciekinierkom znaleźć drogę powrotną. Wystarczy tylko włączyć wspomnianą aplikację i skopiować kod QR ze strony internetowej biblioteki.

SPOTKANIE Z MISTRZEM MOWY POLSKIEJ

Tego samego dnia w placówce gościł pochodzący z Sanoka **Artur Andrus**, Mistrz Mowy Polskiej, dziennikarz, satyryk i autor tekstów piosenek,

Artur Andrus
Wszystkie fotografie: Adam Podulka

który oczarował publiczność inteligentnym humorem i opowieścią o butach Marii Czubaszek odebranych od optyka.

Takich opowieści było znacznie więcej, gdyż tych dwoje łączyła wyjątkowa przyjaźń. Poznali się w radiowej Trójce, wspólnie wydali dwie książki i mieli podobne poczucie humoru. Autor wspominał także inną znaną satyryczkę Stefanię Grodzieńską, z którą również miał okazję współpracować. Ponadto zapowiedział, że już niedługo ukaze się płyta *Koneserzy kolejnego dnia*, nagrana przez niego z Alicją Majewską i Włodzimierzem Korczem.

To nie był jednak czysty monolog, ale rozmowa ze słuchaczami, licznie zgromadzonymi w ogromnej sali biblioteki. Zachęceni przez satyryka zadawali mnóstwo pytań, na przykład o to, czy pisaniem można dziś zarobić na węgiel. Dociekano też, czy swoją piosenkę *Pilem w Spale, spałem w Pile* autor oparł na własnych doświadczeniach, na co ten odpowiedział, że pierwsza czynność jeszcze przed nim, ale nie miał odwagi przyjąć zaproszenia na występ w Spale w czasie zjazdu gazowników. Pojawiły się również wspomnienia z lat szkolnych, na przykład o założonym dla żartu licealnym chórze, który jednak musiał dawać całkiem poważne występy.

Wieczór w towarzystwie Artura Andrusa upłynął w pełnej radości atmosferze, a na zakończenie do autora ustawiła się długa kolejka po dedykację do książek.

DYPTYK O (NIE)PAMIĘCI

6 października z czytelnikami spotkał się reporter Rafał Hetman, promujący swoją książkę *Las*

zbliża się powoli. Kto po wojnie mordował w Dębrzynie, opublikowaną niedawno przez Wydawnictwo Czarne. Autor przywołuje w niej wydarzenia z czasów powojennych, kiedy to w niewielkim lesie niedaleko Przeworska dochodziło do grabieży i mordów na Polakach wracających z robót w III Rzeszy. Przed 25 laty historię tę na łamach ówczesnego „Życia Przemyskiego” opisał obecny na spotkaniu dziennikarz Jacek Szwic i to m.in. do jego artykułu odwołuje się Hetman w swojej książce. Przedstawione w niej fakty przerażają i poruszają, a rozmowy o nich z okolicznymi mieszkańcami każą zastanowić się nad naszym podejściem do własnej historii.

W ubiegłym roku także w Wydawnictwie Czarne ukazał się inny, równie przejmujący, reportaż Rafała Hetmana *Izbica, Izbica*, który znalazł się w finale Nagrody im. Ryszarda Kapuścińskiego oraz otrzymał nominację do Nagrody Historycznej „Polityki” i Nagrody Literackiej im. Witolda Gombrowicza. Z kolei w tej książce autor przypomina o wojennej tragedii Żydów spod lubelskiego miasteczka Izbica, przywraca im tożsamość i próbuje zrozumieć przyczyny zbiorowej niepamięci lokalnej społeczności o ludziach, którzy przed wojną stanowili ponad 90% mieszkańców miasta.

Książki Rafała Hetmana to swego rodzaju dyptyk, jak określił je sam reporter na spotkaniu, opowiadający o bolesnych wydarzeniach z przeszłości, ale także, a może przede wszystkim o tym, w jaki sposób funkcjonuje dziś pamięć o nich i dlaczego tak często przeradza się w niepamięć. Rozmowę z autorem poprowadził Wojciech Kalinowski z BBP, a spotkanie zostało zorganizowane w ramach Dyskusyjnego Klubu Książki, projektu realizowanego przez Instytut Książki ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W SŁOWIAŃSKIM ŚWIECIE FANTASY

Dzień później odbyło się spotkanie z Moniką Maciewicz, autorką słowiańskich powieści *Wiedma* (2021) i *Kruki* (2022), opublikowanych w Wydawnictwie Zysk i S-ka.

Monika Maciewicz jest polonistką, logopedką, liderką Teatrotreki Szkolnej. Na co dzień pracuje w II Liceum Ogólnokształcącym w Przemyślu. Tworzy scenariusze dla teatrów amatorskich i reżyseruje spektakle. Jest członkinią przemyskiego

Monika Maciewicz

Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Jako pisarka zadebiutowała w 2006 r. książką dla dzieci *Bajki pełne marzeń* (Wydawnictwo Skrzat). Dwa lata później ukazało się jej opowiadanie *Uciekaj, nim przyjdzie noc* w antologii *Na końcu świata napisane. Autoportret współczesnej polskiej emigracji* (Videograf II). Od kilku lat pisarka prowadzi blog *Jesteśmy Słowianami*, na którym publikuje treści związane z tematyką słowiańską. Ponadto działa w drużynie rekonstrukcyjnej Czarny Żmij, odtwarzającej wczesne średniowiecze.

Spotkanie w bibliotece dotyczyło głównie najnowszej powieści Moniki Maciewicz *Kruki*, która jest kontynuacją *Wiedmy*. Obie pozycje reprezentują gatunek fantasy, ale osadzone są w realiach wczesnego średniowiecza. Autorka, posługując się fikcją literacką, ukazuje w nich życie i kulturę dawnych Słowian zamieszkałych na ziemi przemyskiej. Główną bohaterką jest wiedźma Biwia, która w drugiej części cyklu, jako posiadaczka nadludzkiej mocy, znów musi stawić czoło złu i nieść pomoc ludziom, ale też sama dopuszcza się występków, by potem zmierzyć się z ich konsekwencjami. Zatem, mimo iż akcja *Kruków* roz-

grywa się w odległych czasach, z powieści przebija uniwersalna prawda, że zło często jest blisko dobra i że ten sam człowiek potrafi zachować się wspaniałomyślnie, ale i podle.

Książki Moniki Maciewicz to jednak przede wszystkim kopalnia wiedzy o zwyczajach, obrzędach i rytuałach praktykowanych przez naszych przodków, a także niezwykła podróż po świecie słowiańskich bóstw i demonów. Przy tym każda z tych powieści to wciągająca, wielowątkowa historia z narastającą dramaturgią i zwrotami akcji. Warto dodać, że pisarka zadbała również o autentyczność językowy, wprowadzając archaizowane dialogi.

W bibliotece autorka opowiadała o swojej fascynacji słowiańszczyzną i mitologią słowiańską, o publikacjach historycznych i etnograficznych, z których czerpała wiedzę o wczesnym średniowieczu czy o pasji zielarskiej, widocznej także w jej powieściach. Ponadto zapowiedziała trzecią część cyklu, która ukaże się pod tytułem *Żmijątko*. Spotkanie z Moniką Maciewicz poprowadziła Monika Maziarz z PBP.

JAK POWSTAJE KSIĄŻKA?

Z założenia biblioteczny Festiwal ma skupić wokół książki różne pokolenia czytelników, toteż część wydarzeń organizatorzy przygotowali dla dzieci. 5 października po raz kolejny spotkała się z nimi [Renata Piątkowska](#), autorka ponad 30 książek dla najmłodszych, Kawaler Orderu Uśmiechu, laureatka najważniejszych nagród przyznawanych za twórczość dla dzieci. Jej cztery książki zostały wpisane na „Złotą Listę” Fundacji ABC XXI „Cała Polska czyta dzieciom”. Pisarce towarzyszyła lektorka Malwina Kozurno, która czyta m.in. audiobooki pisarki.

Ileokroć Renata Piątkowska odwiedza przemyską bibliotekę, skupia uwagę młodej widowni i nawiązuje z nią żywą interakcję. Tak było i tym razem. Autorka przy pomocy dzieci zaprezentowała proces powstawania książki, od pomysłu do realizacji. Każde z nich miało przypisaną inną rolę, np. autora, redaktora czy ilustratora, i w ten sposób uświadomiły sobie, jak wielu ludzi przyczynia się do tego, by książka ujrzała światło dzienne. Pisarka podkreśliła jednocześnie, że gdy książka już się ukaże, trafia w ręce czytelnika dzięki pracy księgarzy i bibliotekarzy.

Potem dzieci miały okazję posłuchać fragmentu jednego z utworów Renaty Piątkowskiej,

Renata Piątkowska z pomocą dzieci zademonstrowała proces powstawania książek

pięknie przeczytanego przez Malwinę Kozurno, po pełnym zaś wrażeń spotkaniu przyszedł czas na podpisywanie książek, krótkie rozmowy i pamiątkowe fotografie.

LITERACKO I MUZYCZNIE

Następnego dnia mali czytelnicy spotkali się z **Izabellą Klebańską**, absolwentką Akademii Muzycznej w Łodzi, autorką scenariuszy programów radiowych i telewizyjnych dla dzieci i młodzieży oraz książek, takich jak *Muzyczna zgraja* czy *Magiczne skrzypce*, w których popularyzuje muzykę wśród najmłodszych. Czyni to w dowcipny i przystępny sposób, również w czasie spotkań autorskich.

Nie inaczej było w przemyskiej bibliotece, gdzie pisarka dała się poznać jako osoba, która ma znakomity kontakt z dziećmi. Bez trudu zaintrygowała ich zagadkami muzycznymi, zachęciła do tanecznych podskoków i wywołała uśmiech. Młodzi uczestnicy poznali nazwy nut oraz inne terminy muzyczne, ale też sami wykazywali się wiedzą z tej dziedziny. A gdy autorka czytała im fragmenty swoich utworów, słuchali jej w skupieniu. Z pewnością spotkanie to na długo zapadnie im w pamięć, zwłaszcza że na koniec Izabella Klebańska obdarowała swoich małych fanów dedykacją książkową.

WARSZTATY PLASTYCZNE

Tradycją bibliotecznego Festiwalu są również spotkania z osobami, bez których trudno wyobrazić sobie książki dla dzieci. Mowa oczywiście o ilustratorach, którzy posługują się językiem plastyki, aby uzupełnić przekaz słowny, wprowadzić młodych czytelników w świat sztuki, a także wywołać u nich dobry nastrój. Podczas tegorocznej edycji Festiwalu do Przemyskiej Biblioteki Publicznej zawitała uznana ilustratorka **Magdalena Kozieł-Nowak**, która poprowadziła warsztaty dla uczniów klas 2-4 szkół podstawowych.

Magdalena Kozieł-Nowak jest absolwentką Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu. Na co dzień projektuje oprawę graficzną książek, zajmuje się również malarstwem, rysunkiem artystycznym i projektowaniem wnętrz. Najbardziej jednak lubi ilustrować książki dla dzieci. Jej ilustracje można znaleźć na przykład w książce Justyny Bednarek *Smopsy* opowiadającej o łagodnych i przyjaznych smokach. Na bibliotecznych warsztatach pani Magdalena przybliżyła dzieciom tę historię i zaprezentowała ilustracje, które ją wzbogaciły. Młodzi odbiorcy wysłuchali jej z zaciekawieniem, ale najbardziej spodobało im się, gdy ilustratorka dała próbkę swojego talentu „na żywo”, rysując smoka. W części warsztatowej to uczniowie mieli za zadanie wykonać pracę plastyczną przedsta-

wiającą smopsa. Każdy z nich otrzymał ilustrację z zarysem tej postaci, którą należało „przystroić” z wykorzystaniem dostępnych materiałów. Pani Magdalena służyła radą i pomocą, ale właściwie to od wyobraźni dzieci zależało, jak ostatecznie będą wyglądały ich stwory.

Na zakończenie warsztatów uczestnicy dumnie zaprezentowali swoje prace przed obiektywem Adama Podulki z PBP, a potem ustawili się w długiej kolejce do ilustratorki po wpis do książki.

MICHAŁ RUSINEK DZIECIOM

Gratką dla najmłodszych było również spotkanie z **Michałem Rusinkiem**, który znany jest nie tylko jako były sekretarz Wisławy Szymborskiej i prezes jej Fundacji, ale także jako autor wierszy dla dzieci. Poza tym pisze książki dla dorosłych i tłumaczy z języka angielskiego, a zawodowo

związany jest z Uniwersytetem Jagiellońskim, gdzie na Wydziale Polonistyki wykłada m.in. retorykę. Z pewnością znajomość tej sztuki, ale też niebanalne poczucie humoru pozwalają mu zjednywać sobie młodych odbiorców. Można się było o tym przekonać 8 października, gdy dowcipnie i elokwentnie wyłożył dzieciom zasady budowy wiersza, a poszczególne jego wyróżniki, takie jak rym czy rytm, ilustrował własnymi utworami. Przy tym dialogował z dziećmi i zadawał im intrygujące pytania. Jednak najciekawiej było, gdy na jego prośbę słuchacze podawali różne przymiotniki, którymi wypełniał wolne miejsca w swoim opowiadaniu. A o tym, co z tego wynikało, można przeczytać na stronie internetowej biblioteki.

Po emocjonującym spotkaniu odbyła się uroczystość, podczas której rozstrzygnięto trzy konkursy skierowane do dzieci, młodzieży i dorosłych: Literackie Bingo, VII Konkurs Fotograficzny „#letnieczytanie” oraz Konkurs na Recenzję Literacką „Fascynująca wakacyjna książka”, w których jurorami byli m.in. dr Małgorzata Wilgucka, polonistka z II Liceum Ogólnokształcącego w Przemyślu, i artysta fotografik Jacek Szwic.

Festiwalowi towarzyszyła wystawa ze zbiorów Przemyskiej Biblioteki Publicznej pt. *Jan Marcin Szancer – malarz dziecięcych marzeń, kreator baśniowych światów*.

Partnerami przedsięwzięcia były Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich oraz Dyskusyjny Klub Książki, a odbywało się ono pod honorowym patronatem Prezydenta Miasta Przemyśla Wojciecha Bakuna. Patronat medialny zaś objęły nad nim: „Bibliotekarz”, „Życie Podkarpackie”, TVP3 Rzeszów, TV Podkarpacka, Radio Eska i Radio Fara.

Tegoroczne święto książki w przemyskiej książnicy już za nami. Jak przyznają dyrektor instytucji dr Maciej Waltoś oraz koordynatorka Festiwalu Katarzyna Bednarz-Soja, wydarzenie z roku na rok staje się coraz bardziej rozpoznawalne w mieście i regionie, a liczba sprzedanych książek podczas spotkań autorskich świadczy o tym, że czytanie ciągle daje nam sporo przyjemności.

Michał Rusinek

Monika Maziarz
Przemyska Biblioteka Publiczna im. Ignacego Krasickiego
w Przemyślu

Jan Pasierski

1911-1989

Są osobowości, które tworzą nie tylko historię, ale również klimat miejsc, w których się pojawiają. Taką osobą był Jan Pasierski, prawnik z wykształcenia, erudyta, wybitny polski bibliotekarz. Bohater walki z Niemcami oraz wywiadu Armii Krajowej. W obchodzącej w tym roku 70-lecie Biblioteczce Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu był jej najbarwniejszą postacią.

Jan Pasierski urodził się 20 stycznia 1911 r. w Dublanach, w rodzinie inteligenckiej z tradycjami patriotycznymi. Ojciec Jan był urzędnikiem państwowym, pracował w lwowskiej policji, matka Katarzyna Hadała nie pracowała. Ukończył 4 klasy Szkoły Powszechnej a następnie 10 czerwca 1929 r. Gimnazjum Humanistyczne we Lwowie. Już w gimnazjum został członkiem Związku Harcerstwa Polskiego. W 1929 r. rozpoczął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, które ukończył 10 czerwca 1933 r. z tytułem magistra prawa. W latach 1933-1934 służył w 44. Pułku Strzelców Kresowych w Równem, aby jako podporucznik piechoty przejść do rezerwy. Przez dwa lata od czerwca 1935 r. do czerwca 1937 r. odbywał bezpłatną aplikanturę sędziowską. Od 1 lipca 1937 r. do wybuchu II wojny światowej pracował w Wydziale Śledczym Prokuratury Państwowej w Krakowie. Oprócz standardowych działań śledczych, wykonywał zadania specjalne m.in. likwidowanie w Krakowie reakcyjnych środowisk niemieckich, czyli tzw. V kolumny. 25 grudnia 1938 r. ożenił się z Aliną Krasoń.

Po wybuchu II wojny światowej został zmobilizowany. Po zakończeniu Kampanii Wrześniowej, jako pracownik służb mundurowych, nie zgłosił się do niemieckiej policji kryminalnej Kripo, za co groził wyrok a nawet kara śmierci. Przez rok ukrywał się w Krakowie. W 1940 r. wstąpił do Związku Walki Zbrojnej (ZWZ). W konspiracji używał pseudonimów: Jaxa, Brzega, Rom. Po przekształceniu ZWZ w Armię Krajową (AK) został członkiem sztabu okręgu. Działal na terenie okręgów Krakowskiego i Śląskiego AK. Wykonywał niebezpieczne zadania wywiadowcze w terenie oraz pracował nad poprawianiem techniki pracy konspiracyjnej i zabezpieczeniem sztabów. Przyczynił się m.in. do ujawnienia wyrzutni V1 w okolicy Huty Komorowskiej. Ze względu na działalność konspiracyjną od 15 czerwca 1940 r. do końca 1944 r. był fikcyjnie zatrudniony w Kan-

Fot. z archiwum biblioteki

celarii Adwokackiej dr. Jana Matyji (Jana Bardla). Działania wywiadowcze w terenie powodowały, że rzadko bywał w Krakowie. Domem i dwiema córkami zajmowała się żona. Za zasługi wojenne podczas okupacji trzykrotnie odznaczony był Krzyżem Walecznych, a po wojnie 17 lipca 1985 r. w Londynie Krzyżem Armii Krajowej.

Niestety, jak wielu członków AK w PRL za swoją bohaterską działalność zapłacił wysoką cenę. Po wkroczeniu wojsk radzieckich do Krakowa 17 marca 1945 r. został aresztowany. Przez 6 miesięcy był osadzony i przesłuchiwany w więzieniu przy pl. Inwalidów. Po wypuszczeniu z więzienia wraz z rodziną natychmiast wyjechał z Krakowa. Od października 1945 r. do stycznia 1946 r. pracował w Państwowym Przedsiębiorstwie Traktorów i Maszyn Rolniczych Cieplice jako referent ds. nieruchomości i prawdopodobnie tam poznał ówczesnego prezesa Wojewódzkiego Urzędu Ziemskiego Cieplice-Legnica a swojego przyszłego dyrektora w Bibliotece Głównej Wyższej Szkoły Rolniczej (WSR) we Wrocławiu Jana Morawskiego. Następnie przeniósł się na Ziemię odzyskane i we Wrocławiu podjął pracę w Centralnym Zarządzie Gorzeln Rolnych. Wydawało się, że jest bezpieczny a jego kariera nabierała tempa, został kierownikiem Oddziału Wrocławskiego. Niestety wskutek donosu został ponownie aresztowany przez Urząd Bezpieczeństwa i wyrokiem Sądu Wojskowego w Warszawie z dn. 18 marca 1953 r. na mocy Dekretu PKWN z 31 sierpnia 1944 r. skazany na 8 lat więzienia. Przez dwa lata śledztwa osadzony i przesłuchiwany był w więzieniu na Mokotowie, następnie przeniesiony do Wiśnicza a w końcu do więzienia w Strzelcach Opolskich. Władza ludowa nie miała litości dla polskich patriotów, ale Jana Pasierskiego więzienne procedury nie złamały. Zawarł natomiast ciekawe przyjaźnie

m.in. z prof. Michałem Walickim i Janem Drohojowskim.

Zaczął rzeźbić i malować. Zwolniony został z więzienia na mocy Amnestii z dn. 1 maja 1956 r. a po latach zrehabilitowany. Jednak jego kłopoty życiowe trwały. Mając na utrzymaniu rodzinę nie mógł dostać pracy. Nie zważając na konsekwencje i ryzyko polityczne 1 czerwca 1956 r. na stanowisku bibliotekarza zatrudnił go dyrektor Jan Morawski. Doskonale wykształcony prawnik ze znajomością łaciny, greki oraz trzech języków kongresowych był cennym nabytkiem nie tylko dla Biblioteki Głównej WSR, ale i dla polskiego bibliotekarstwa. Jan Pasierski błyskawicznie uzupełnił wiedzę fachową oraz umiejętności bibliotekarskie i szybko awansował. W 1958 r. został starszym bibliotekarzem a po reorganizacji biblioteki w 1959 r. objął w 1960 r. stanowisko kierownika Działu Gromadzenia. Rozpoczął modernizowanie biblioteki. Był autorem długofalowej polityki gromadzenia zbiorów. Miał nowatorskie podejście do problemów bibliotecznych. Łączył doświadczenia i osiągnięcia radzieckie z amerykańskimi oraz niemieckimi. Był m.in. autorem koncepcji Planowej specjalizacji bibliotek w zakresie gromadzenia zagranicznych czasopism naukowych. Przez kilka lat dopracowywana w BG WSR, w 1971 r. została przyjęta przez 7 naukowych bibliotek o profilu rolniczo-przyrodniczym.

W 1961 r., pod kierunkiem prof. Aleksandra Birkenmajera, obronił pracę doktorską *Zagadnienia specjalizacji bibliotek naukowych*. Był zwolennikiem funkcjonowania bibliotekarzy dziedzinowych oraz ścisłej współpracy bibliotekarzy i naukowców. Oprócz prac związanych z gromadzeniem zbiorów brał udział we wszystkich ważnych działaniach biblioteki. W latach 1963-1979 uczestniczył w najważniejszej pracy naukowej biblioteki – stworzeniu *Polskiej bibliografii weterynarii i hodowli zwierząt za lata 1891-1945*. Była ona kontynuacją *Bibliografii polskiej weterynarii i hodowli zwierząt* Stanisława Królikowskiego. Tzw. Mały Królikowski miał przełamać stereotyp „jedynej wielkiej nauki radzieckiej” i pokazać dorobek polskiej weterynarii i zootechniki. Mimo ogromnej wartości tej specjalistycznej bibliografii i nakładu włożonej pracy, liczący 33 tys. spis wciąż pozostaje w formie kartoteki. Dr Jan Pasierski jest też autorem kilkunastu artykułów z zakresu bibliotekarstwa oraz współautorem bibliografii stworzonych przez BG WSR we Wrocławiu.

Równoległe z pracą w bibliotece w latach 1963-1967 dr Jan Pasierski prowadził wykłady z zakresu

informacji naukowej w Katedrze Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. Przez ponad 30 lat był aktywnym członkiem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, od 1957 r. członkiem Zarządu Okręgu Wrocławskiego. W latach 1957-1965 działał w Prezydium Zarządu Głównego. Jako uznany specjalista aktywnie pracował w Komisji ds. współpracy bibliotek. W latach 1966-1969 w Komisji ds. Katalogów Centralnych. Angażował się również w działania mające na celu wyłonienie elity zawodowej. Współtworzył program egzaminów na bibliotekarzy dyplomowanych. W latach 1968-1970 zasiadał w Komisji Egzaminacyjnej przy Ministerstwie Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. 1 czerwca 1968 r. otrzymał stanowisko kustosa dyplomowanego a 1 maja 1972 r. starszego kustosa dyplomowanego, na którym to, pozostał do przejścia na emeryturę. Jako emeryt 30 września 1976 r. zatrudniony został na pół etatu jako samodzielny specjalista i wykonywał prace wymagające wysokich kwalifikacji.

Mimo ogromnej wiedzy i posiadanych kompetencji tworzył wokół siebie niepowtarzalny klimat nacechowany kulturą i życzliwością. Z chęcią pomagał i współpracował dzieląc się posiadaną wiedzą. Był też tzw. artystyczną duszą: rzeźbił, malował, grał na pianinie i gitarze. Jego letni domek w Osoli był legendarnym miejscem spotkań poświęconych nie tylko sprawom zawodowym. Kolekcja rzeźb Jana Pasierskiego znajduje się w Muzeum Śląska Cieszyńskiego O/M Beskidzkie w Wiśle.

Chociaż z dystansem podchodził do nagród i odznaczeń, był wielokrotnie wyróżniany nagrodami dyrektora biblioteki, nagrodami rektora. Otrzymał również ogólnopolskie odznaczenia: Zasłużony Działacz Kultury (1968 r.), Złoty Krzyż Zasługi (1973 r.), Honorową Odznakę SBP (1972 r.). Za działalność konspiracyjno-wywiadowczą odznaczony został Krzyżem Partyzanckim (1961 r.), Odznaką Grunwaldzką (1971 r.) oraz Medalem Zwycięstwa i Wolności 1945 r., który wykpiwał, ponieważ właśnie w 1945 r. siedział w więzieniu, na które skazali go „zwycięzcy”. Cenił sobie natomiast bardzo wojenne Krzyże Walecznych oraz Krzyż Armii Krajowej.

Jan Pasierski zmarł 23 listopada 1989 r. Pochowany jest na Cmentarzu św. Wawrzyńca przy ul. Bujwida we Wrocławiu.

EMILIA CZERNIEJEWSKA

©Depositphotos/Pavel Losevsky

O BIBLIOTEKACH W PRASIE

Matejko w Lublinie

Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w **LUBLINIE** wystawiła 15 lipca 2022 r. kopię obrazu Jana Matejki „Bitwa pod Grunwaldem”. Autorem kopii jest Ireneusz Rolewski, absolwent Wydziału Grafiki i Malarstwa ASP w Łodzi. Jak donoszą lubelskie dzienniki, to w budynku Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego dzieło Matejki było przechowywane od 9 IX 1939 do 1941 r. Przetrwowało wojenną zawieruchę pomimo wyteżonych niemieckich poszukiwań. Dzięki heroizmowi wielu osób, w tym ówczesnych lubelskich bibliotekarzy, zachowana została bezcenna narodowa pamiątka.

Wernisaż wystawy, zatytułowanej „Ponownie w Lublinie. Pokaz kopii obrazu Jana Matejki **BITWA POD GRUNWALDEM**”, odbył się 15 lipca – wernisaż zakończył jej ekspozycję 7 listopada.

Walka biblioteki o „Bitwę pod Grunwaldem” / SKO // *Dziennik Wschodni*. – 2022, nr 130, s. 3; „Bitwa pod Grunwaldem” znowu w Lublinie / Mateusz Kowalski // *Kurier Lubelski*. – 2022, nr 137, s. 8; Wielki powrót Matejki do Lublina / Krzysztof Wiejak // *Dziennik Wschodni*. – 2022, nr 137, s. 2.

Pomoc Ukrainie

Biblioteki publiczne po raz kolejny stają na wysokości zadania w szerszeniu usług bibliotecznych wśród ludności ukraińskiej. Fundacja Folkowisko w porozumieniu z Uniwersytetem Lwowskim realizuje akcję „Książki zamiast bomb”. Dzięki niej Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w **SZCZEBRZESZYNI** (woj. lubelskie, pow. zamojski) otrzymała do rozdania ponad tysiąc książek w języku ukraińskim. Jest to głównie literatura dla dorosłych, ale i dla dzieci.

Dla ukraińskich czytelników / (ar) // *Tygodnik Zamojski*. – 2022, nr 22, s. 21.

Wyróżnieni

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich podczas Targów Książki w Warszawie dnia 27 maja 2022 r. uhonorowało laureatów 14. edycji konkursu „Mistrz Promocji Czytelnictwa 2021”. Z Lubelskiego wyróżnienie otrzymała Gminna Biblioteka Publiczna w **ŁOMAZACH** (woj. lubelskie, pow. bialski), na uroczystości reprezentowana przez dyrektorkę Agatę Chwalewską. Nagrodę przyznaje się tym bibliotekom, które wspierają rozwój czytelnictwa poprzez zwiększenie zainteresowania książką, popularyzację wiedzy i informacji oraz ułatwieniu dostępu do niej.

W gmachu Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie wręczono Nagrodę im. Anny Platto za rok 2022. Laureatką została Katarzyna Sudół z Filii nr 1 Miejskiej Biblioteki Publicznej w **KRAŚNIKU** (woj. lubelskie, pow. kraśnicki). Komisja doceniła bibliotekarkę Sudół *za świadomość znaczenia czytania w rozwoju indywidualnym jednostki, wspieranie procesu edukacji oraz budowanie kapitału społecznego, promowanie czytelnictwa wśród najmłodszej generacji, które laureatka postrzega jak instrument budowania społeczeństwa nie tylko dobrze wykształconego, ale także otwartego na drugiego człowieka i współpracującego (...)*. Nagroda jest przyznawana corocznie od 28 lat, a gala odbywa się w dzień urodzin patronki – 8 sierpnia.

Wyróżnienie Gminnej Biblioteki Publicznej w Łomazach // *Gościńiec Bialski*. – 2022, nr 6, s. 11; Najlepsza bibliotekarka 2022 roku wybrana / ZM // *Nowy Tydzień w Lublinie i w Świd-*

niku. – 2022, nr 33, s. 9; Wyróżniona biblioteka / (jlk) // *Słowo Podlasia*. – 2022, nr 24, s. 3.

Narodowe Czytanie i nie tylko

Do tej ogólnopolskiej akcji pod patronatem honorowym pary prezydenckiej włączają się niemal wszystkie biblioteki. W tym roku akcja odbyła się 2 września. I tak Gmina Biblioteka Publiczna w Łukowie czytanie zorganizowała w jednej ze swoich filii bibliotecznych w **KRYNCE** (woj. lubelskie, pow. łukowski). Lektorami zostali czytelnicy filii w Dmininie, Gręzówce i Krynca. Czytano *Kurhanek Maryli*, *Powrót taty*, *Świteziankę* oraz *Panią Twardowską* Adama Mickiewicza. Uroczystość zakończyła się nagrodami – wręczono je najlepszym czytelnikom wakacji 2022 r.

Ciepły i pogodny dzień 2 września zachęcał do odczytywania *Ballad i Romansów* Mickiewicza także w **OSTROWIE LUBELSKIM** (woj. lubelskie, pow. lubartowski). Organizatorami wydarzenia była Samorządowa Biblioteka Publiczna oraz Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II. W zielonej scenerii parku miejskiego dzieła Mickiewicza czytali burmistrz Józef Gruszczyk, sekretarz Urzędu Miasta Sylwia Szczepańska, Dagmara Siemiaszko, Izabela Domańska, uczniowie Szkoły Podstawowej w Ostrowie i w Kolechowicach.

Dzień później od pozostałych bibliotek obchodziła Narodowe Czytanie Biblioteka Publiczna Gminy **ŁABUNIE** (woj. lubelskie, pow. zamojski). *Ballady i Romanse* odczytywane były od godziny 10 na Ścieżce Edukacyjnej Ogrodzie „Pawie Pióro”. W zdarzeniu brała udział nie tylko młodzież, ale i siostry zakonne z pobliskiego klasztoru Sióstr Franciszkanek Misjonarek Maryi.

O tym, że należy czytać (i to nie tylko w czasie Narodowego Czytania), ale trzeba to robić należycie wiedzą w Gminnej Bibliotece Publicznej w **ŁOMAZACH** (woj. lubelskie, pow. bialski). Szóstego czerwca 2022 r. zorganizowano tam Gminny Konkurs Pięknego Czytania. Była to już siódma edycja konkursu. Wydarzenie, pod patronatem wójta Jerzego Czyżewskiego, skupiło uczniów klas I-III Zespołu Placówek Oświatowych w Łomazach i Szkoły Podstawowej w Huszcy. Nagrodzono ośmioro uczniów. Konkurs spełnia kilka funkcji: służy promocji czytelnictwa wśród dzieci, rozwija ich umiejętności logopedyczne, ukazuje piękno ojczystego języka.

Narodowe Czytanie // *Więści z Gminy (Łuków)*. – 2022, nr 4, s. 7; *Narodowe Czytanie // Głos Ostrowa*. – 2022, nr 5, s. 15; *Ballady i Romanse / A. Sz. – Ż. // U źródła : kwartalnik gminy*

Łabunie. – 2022, nr 3, s. 28; VII Gminny Konkurs Pięknego Czytania // *Gościniec Bialski*. – 2022, nr 6, s. 26.

Remonty i nowe otwarcia

Miejska Biblioteka Publiczna w **TARNOGRODZIE** (woj. lubelskie, pow. biłgorajski) przeszła poważny i gruntowny dwuletni remont. Budynek po dawnej synagodze, wybudowany w 1686 r., otrzymał całkowicie nowy wygląd. W nowej bibliotece, otwartej 29 kwietnia 2022 r., powstało Multimediale Centrum Historii Tarnobrodzkiego, Strefa Juniora i Seniora, Internetowa Czytelnia, Regionalna Izba Pamięci, sale konferencyjne, pomieszczenia gospodarcze i magazynowe oraz jedyne w Europie Muzeum Nożyczek. Inwestycja pochłonęła 6,5 mln złotych przy wkładzie własnym gminy wynoszącym 1 mln złotych. Księgozbiór biblioteki założonej w 1948 r. wynosi ponad 24 tys. książek. Otwarcie całkowicie odnowionej biblioteki było świetną okazją do wręczenia medali i odznaczeń jedenastu bibliotekarzom Ziemi Biłgorajskiej.

Przed poważnym wyzwaniem stała Miejska Biblioteka Publiczna w **BIAŁEJ PODLASKIEJ** (woj. lubelskie, pow. bialski). Budynek, w którym jest zlokalizowana wymaga pilnego remontu ze względu na ubytki w tynkach elewacji frontowej, zawilgocenia, łuszczącą się farbę oraz przeciekający dach. Zabytkowy budynek biblioteki wybudowany został na przełomie XVII i XVIII w. na terenie parku Radziwiłłowskiego jako oficyna zamkowa. Dodatkowo obiekt wpisany do rejestru zabytków może znacząco podnieść koszt remontu. Ostatni remont przeprowadzony został w 2012 r. Miasto otworzyło przetarg na wykonanie prac remontowych.

Zdecydowanie łatwiejszy remont przeprowadzono w Bibliotece Publicznej Gminy **ŁABUNIE** (woj. lubelskie, pow. zamojski). We wrześniu 2020 r. położono nowe podłogi w dwóch pomieszczeniach oraz odnowiono ściany. Pomimo tych prac biblioteka działała bez zakłóceń.

Tradycja i nowoczesność / mp // *Tygodnik Zamojski*. – 2022, nr 21, s. 12; Biblioteka na miarę XXI wieku / ez // *Kronika Tygodnia*. – 2022, nr 18, s. 14; *Farba się łuszczy, dach przecieka. Trzeba remontować / Ewelina Burda // Dziennik Wschodni*. – 2022, nr 114, s. 8; *Biblioteka po małym „liftingu” / A. Sz. – Ż. // U źródła : kwartalnik gminy Łabunie*. – 2022, nr 3, s. 28.

Nowoczesne technologie

Niesamowitym postępem technologicznym może się od niedawna pochwalić Książnica Za-

mojska im. Stanisława Kostki Zamoyskiego w **ZAMOŚCIU** (woj. lubelskie, pow. zamojski). Obecnie jest tam wdrażany system biblioteczny Alma. Jak dotąd jedyną biblioteką na Lubelszczyźnie wyposażoną w takie oprogramowanie była WBP im. H. Łopacińskiego w Lublinie. Przede wszystkim Alma umożliwia szybki dostęp do informacji o zbiorach i do połączonych katalogów Biblioteki Narodowej i innych bibliotek w kraju (ponad 25 mln jednostek). Czytelnik może zorientować się, w której konkretnie bibliotece znajduje się wybrana przez niego książka oraz może dokonać wypożyczenia międzybibliotecznego. Inwestycja sfinansowana została w całości z projektu, którego liderem jest Biblioteka Narodowa. Śladem Książnicy Zamojskiej podążają także inne lubelskie biblioteki w Chełmie, Sułowie, Skierbieszowie i w Starym Zamościu.

Książnica Zamojska ma system jak na Harvardzie i w Oxfordzie / Anna Szewc // Dziennik Wschodni. – 2022, nr 155, s. 8.

Promocja czytelnictwa

„Takie będą Rzeczypospolite, jakie ich młodzieży chowanie”. Takie przekonanie hetmana Jana Zamoyskiego z końca XVI w. przeszło do historii i nic nie straciło na swojej aktualności do dziś. To najmłodszy w przyszłości odziedziczy nasz świat i to oni będą go kształtować. Od ich edukacji zależy więc będzie to, w jaki sposób będą to czynić.

Biorąc więc powyższe słowa pod rozwagę Miejska Biblioteka Publiczna w **BYCHAWIE** (woj. lubelskie, pow. lubelski) podjęła wzmoczone działania na polu promocji czytelnictwa. W ramach projektu „Biblioteka zawsze blisko”, realizowanego od 2021 r., bychawska biblioteka zorganizowała w obecnym roku trzy wydarzenia: Bychawski Ambasador Czytelnictwa (22 IV), „Trójkąt Rozwoju 2.0” (28 IV) oraz spotkanie szkoleniowe. Pierwszym było otwarte spotkanie inauguracyjne partnerstwo na rzecz promocji czytelnictwa pomiędzy Samorządowym Przedszkolem nr 1 w Bychawie a biblioteką. Gościem specjalnym był Pan Poeta – animator zabaw edukacyjnych. Zarówno dzieci, jak i dorośli dali się ponieść humorystycznym opowiadaniom. Drugą inicjatywą było zorganizowanie warsztatów z mnemotechnik. Prezentka objaśniała technikę notatki wizualnej zwanej sketchnotką niezwykle przydatną na wykładach czy lekcjach. Uczniowie z miejscowej szkoły podstawowej klas 7-8 odkryli i przetestowali nową metodę notowania wiadomości

szkolnych. Ostatnim wydarzeniem w bychawskiej bibliotece było spotkanie szkoleniowe z panią psycholog i panią pedagog. Objaśniły one, jak dokładnie wyglądają czynniki stresogenne oraz w jaki sposób sobie z nimi radzić. Podzieliły się swoimi pasjami oraz starały się by słuchacze odkryli swoje zainteresowania.

Bychawska biblioteka nie zwolniła tempa i niemal miesiąc później wzięła udział w ogólnokrajowym Tygodniu Bibliotek. W dniach 8-15 maja zorganizowano atrakcje, mające promować czytelnictwo. Uroczystości rozpoczęto Dniem Bibliotekarza. Wszyscy bibliotekarze z Bychawy odwiedzili, zdobywając liczne nagrody oraz uznanie telewizyjnych programów ogrodniczych, „Bychawski Zaczarowany Ogród”. Piękna roślinność i atrakcje ogrodu musiały być ogromną atrakcją dla załogi biblioteki. Drugim etapem Tygodnia Bibliotek było odwiedzenie przez uczniów szkoły podstawowej Bychawskiej Izby Regionalnej. Dzieci mogły „dotknąć” historii i wyobrazić sobie jak kiedyś wyglądała codzienność ich przodków i jakimi przedmiotami się posługiwali. Święto bibliotek w Bychawie zakończono Teatrzykiem Kamishibai – teatrem obrazkowym, wykorzystującym lekkie drewniane sceny i plansze z obrazami. Jakaż to miła odmiana dla dzieci przyzwyczajonych do telewizorów i tabletów!

Zaangażowanie bibliotekarzy z Bychawy może być inspiracją dla innych placówek bibliotecznych na rozwijanie swoich własnych potencjałów. Dzieci z Bychawy i okolic dostały poważną alternatywę dla swoich codziennych, zwykłych zajęć. W bibliotece natomiast mogą się przenieść do innego, ciekawszego świata. Uzależnienie od książki może przynieść tylko pozytywne efekty. W końcu czytelnictwo jest w interesie nas wszystkich – a tym bardziej młodego pokolenia.

O konieczności rozwijania pasji czytelniczej wśród najmłodszych zdają sobie także sprawę bibliotekarze w Gminnej Bibliotece Publicznej w **JASTKOWIE** (woj. lubelskie, pow. lubelski). Regularnie raz w miesiącu dzieci z przedszkola i podstawówki przychodzą do biblioteki by posłuchać książki i się z nią oswoić. Przychodzą także dzieci ze żłobka razem ze swoimi rodzicami. Zapraszany jest także Pan Poeta – znany animator do zabaw z dziećmi. Biblioteka wpadła także na oryginalny pomysł zorganizowania konkursu na wykonanie najdłuższej zakładki do książki.

Najmłodszych zgromadziły też wszystkie filie Gminnej Biblioteki Publicznej w **ŁUKOWIE**.

Biblioteka zorganizowała spotkanie „Czytanie na dywanie” z okazji światowego dnia budynku (31 III). Dzieci z pomocą dorosłych ugotowały budyni, kolorowały, bawiły się w zgadywanki, ale także głośno czytały bajki. Podczas spotkań odbywających się dwa razy w miesiącu dzieci mogą położyć się z zamkniętymi oczami na dywanie i posłuchać opowieści.

Przedszkolaków zaproszono również do Centrum Kultury i Biblioteki w gminie **ZAKRZÓWEK** (woj. lubelskie, pow. kraśnicki). W ramach Dnia Książki i Praw Autorskich oraz Dnia Bibliotekarza i Biblioteki przedstawiono dzieciom ofertę biblioteczną oraz przekazano pamiątkowe zakładki do książek i pamiątkowe magnesy.

Ze słuszną inicjatywą wyszła Miejsko-Powiatowa Biblioteka Publiczna w **ŚWIDNIKU** (woj. lubelskie, pow. świdnicki). Wyodrębniła w jednym ze swoich oddziałów miejsce na biblioteczkę lotniczą. Cała historia tego miasta i jego świetność całkowicie jest związana z lotnictwem. Nie dziwi więc fakt stworzenia miejsca, gdzie czytelnicy mogą znaleźć wszystko na ten temat. Oczywiście zdaje się także przypuszczenie, że przysporzy to świdnickiej bibliotece nowych czytelników – czego serdecznie im życzymy!

Nie tylko lotnictwo zasługuje na swój biblioteczny „kącik”. W czytelni Instytutu Historii UMCS w **LUBLINIE** stworzono „Kącik Książki Sportowej”. W zamierzeniu twórcy – prof. Dariusza Słapka – ma on wypełnić lukę spowodowaną brakiem i miałością komunikacji. Brakuje także sympozjów, konferencji i spotkań mających łączyć sportową społeczność. Finalnie brakuje więc periodyków, czasopism, archiwów i repozytoriów, bez których powstanie profesjonalnych prac poświęconych historii sportu jest rzeczą karkołomną. Wydzielony akademicki zasób biblioteczny aspiruje więc do roli bazy źródłowej – tym bardziej wyjątkowej, że stanowi księgozbiór rzadkich publikacji, pochodzących od koneserów zagadnienia – pasjonatów historii sportu.

A do grona pasjonatów historii sportu należy Jacek Kosierb – autor m.in. klubowej monografii *Avii Świdnik, Świdniczanki i Turu Milejów*, który promował swoją najnowszą książkę „100 Klubów na 100-lecie LZPN” w galerii Miejsko-Powiatowej Biblioteki Publicznej w **ŚWIDNIKU**. Pan Jacek od

1982 r. zbierał informacje o rozgrywkach sportowych od ekstraklasy do klasy A. Posiada ponad 30 tys. fotografii futbolowych. Owoc swej życiowej pasji zawarł w swojej najnowszej pracy opisującej 105 lubelskich zespołów sportowych. Przedsięwzięcie to spotkało się z uznaniem ze strony najwyższych władz Lubelszczyzny: przedstawiciela Marszałka Województwa Lubelskiego oraz wielu innych fanów sportu.

Na ciekawość dorosłych czytelników postawiono w Miejsko-Gminnej Bibliotece Publicznej w **PONIATOWEJ**. Obchodzono tam święto wolności i czytania. W trakcie wydarzenia przedstawiono te książki, które kiedykolwiek miały problemy z cenzurą. Wystawione zostały tak kontrowersyjne tytuły jak: *Mein Kampf* Adolfa Hitlera, *Paragraf 22* Josepha Hellera, *Malowany Ptak* Jerzego Kosinińskiego, *Książę* Niccolo Machiavellego i inne. Wśród niegdyś zabronionych książek znalazła się i ta napisana specjalnie dla dzieci o Czerwonym kapturku. Święto to ma na celu ukazanie czytelnikom, że są wolni w swoim wyborze książek. Przełomem w tym zakresie był wyrok Sądu Najwyższego USA z lat 80. XX w. stwierdzający, iż urzędnicy szkolni nie mogą zakazywać książek tylko z powodu ich zawartości. Akcja poniatowskiej biblioteki spotkała się z dużym zainteresowaniem czytelników, którzy jak widać okazali się miłośnikami owoców zakazanych.

Bychawska biblioteka zawsze blisko / Jolanta Przech, Ewelina Czajczyk, Barbara Cywińska // *Głos Ziemi Bychawskiej*. – 2022, nr 3, s. 12-13; Biblioteka – świat w jednym miejscu. Kolejna edycja Tygodnia Bibliotek // *Głos Ziemi Bychawskiej*. – 2022, nr 3, s. 13; Biblioteka i jej goście / Sabina Biedacha, Magdalena Zarzeka // *Gazeta Jastkowska*. – 2022, nr 2, s. 9; Najdłuższa zakładka / Agnieszka Kudzio // *Gazeta Jastkowska*. – 2022, nr 2, s. 9; Czytanie na dywanie // *Więści z Gminy (Łuków)*. – 2022, nr 3, s. 5; Wizyta przedszkolaków w Bibliotece // *Więści Zakrzowieckie*. – 2022, nr 2, s. 13; Świdnicka biblioteczka lotnicza / (AA) // *Dziennik Wschodni*, nr 166, s. 8; Do tego kącika warto zaglądnąć / BAS // *Nowy Tydzień w Lublinie i Świdniku*. – 2022, nr 48, s. 13; Najważniejsza z rzeczy nieważnych / (GROM) // *Dziennik Wschodni*. – 2022, nr 228, s. 11; Komu podpadł Czerwony kapturek / (AGDY) // *Dziennik Wschodni*. – 2022, nr 183, s. 7.

MAREK BUNIA
Wojewódzka Biblioteka Publiczna
im H. Łopacińskiego w Lublinie

42. spotkanie Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej ZG SBP
 Fot. Marzena Przybyśz

Sprawozdanie z 42. spotkania Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej przy ZG SBP

W dniu 19 października 2022 r. w Bibliotece Narodowej w Warszawie po raz 42. miało miejsce spotkanie robocze Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej przy Zarządzie Głównym Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. W spotkaniu uczestniczyło 39 bibliotekarzy, którzy reprezentowali Bibliotekę Narodową, biblioteki publiczne, pedagogiczne i naukowe.

Spotkanie Zespołu otworzył dyrektor Biblioteki Narodowej dr Tomasz Makowski kierując do zebranych słowa podziękowania za wieloletnią współpracę i pełne otwartości zaangażowanie bibliotekarzy z kraju w realizowaniu wyznaczonych zadań z zakresu metodologii bibliografii regionalnej. Nieustanne podążanie za zmianami służącymi wzbogaceniu i usprawnieniu warsztatu bibliograficznego określił jako kwintesencję pracy bibliograficznej, niezbędną w kontekście wypracowania

modelu najwyższej jakości usług oferowanych współczesnemu użytkownikowi bibliotek, zwłaszcza w zakresie bibliograficznych baz danych. Dalej obrady prowadziła przewodnicząca Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej przy Zarządzie Głównym Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich – Marzena Przybyśz.

Pierwsza część spotkania dotyczyła zagadnień merytorycznych z zakresu bibliografii regionalnej. Bożena Lech-Jabłońska (Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie) omówiła rolę Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej w rozwoju systemu bibliografii w Polsce. Przedstawiła rys historyczny Grupy Roboczej (1978-1989) i Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej (od 1994), a następnie tematy, zagadnienia, problemy, którymi zajmował się Zespół przez 28 lat swojej działalności. Wypunktowała zasługi tego

gremium dla rozwoju sieci bibliografii regionalnej w Polsce. Sylwia Wesołowska (Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie) przypomniała informacje na temat tradycji bibliograficznych Pomorza. Omówiła „Bibliografię Pomorza Zachodniego”, której początki opracowania sięgają 1963 r. Zaprezentowała niemieckie bibliografie regionalne opracowywane w Meklemburgii: Mecklenburgische Bibliographie, Meklemburg – Vorpommersche Bibliographie, Landesbibliographie Mecklenburg-Vorpommern i określiła ich miejsce w niemieckiej bibliografii krajowej. Marzena Przybysz wygłosiła referat „Tematyka bibliografii regionalnej i zasobów regionalnych na podstawie piśmiennictwa – wkład Zespołu”. Zaznaczyła, że Zespół i jego działania są swego rodzaju sejsmografem zmian zachodzących w bibliotekarstwie. Na spotkaniach poruszano aktualne, istotne zagadnienia, kwestie unowocześniania prac, wskazywano „nowinki”, które należy wykorzystać w pracach bibliografów. Osiągnięciem Zespołu są dwie instrukcje, dotyczące adaptacji formatów MARC BN (1999) i MARC 21 (2003) dla potrzeb bibliografii regionalnej. Przewodnicząca wyliczyła publikacje, które dokumentują i popularyzują tematykę bibliografii regionalnej. Nadmieniła, że zarówno sprawozdania ze spotkań Zespołu, jak i najciekawsze referaty były systematycznie publikowane na łamach fachowych czasopism, jak: „Bibliotekarz”, „Bibliotekarz Zachodniopomorski” (Szczecin), „Nowa Biblioteka” i inne. Przypomniała numery czasopism w całości poświęcone bibliografii regionalnej: „Notes Biblioteczny” (2006, nr 2; Kraków), wkładka tematyczna do „Bibliotekarza” (2014), „Zielonogórskie Studia Bibliotekoznawcze” (w druku). Ponadto prelegentka nadmieniła, że członkowie Zespołu wielokrotnie prezentowali referaty na konferencjach zagadnieniowych, np. na konferencjach poświęconych automatyzacji bibliotek publicznych. Na zakończenie zgłosiła propozycję opracowania jubileuszowej bibliografii podmiotowo-przedmiotowej Zespołu lub publikacji podsumowującej 30 lat działalności, w której bibliografia byłaby jedną z części.

W drugiej części spotkania dokonano podsumowania działalności Zespołu do spraw Bi-

bliografii Regionalnej przy Zarządzie Głównym Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w kadencji 2017-2021 oraz wybrano Zarząd na lata 2021-2025. Sprawozdanie z działalności Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej w minionej kadencji przedstawiła przewodnicząca Marzena Przybysz. Podkreśliła znaczenie spotkań Zespołu dla rozwoju bibliografii regionalnych w Polsce, ich rolę jako forum wymiany myśli i zacieśniania kontaktów między bibliotekami. Poinformowała, że obecnie do Zespołu należy 75 osób. Swój akces w minionej kadencji zgłosili bibliotekarze z bibliotek naukowych. Spotkania odbywały się w Bibliotece Narodowej, w bibliotekach w Gdańsku, Warszawie, Olsztynie, Zielonej Górze, Opolu.

Następnie w głosowaniu jawnym wybrano Zarząd Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej na lata 2021-2025. Zarząd będzie pracował w składzie: Marzena Przybysz (BN) – przewodnicząca, Sylwia Wesołowska (Szczecin) – wiceprzewodnicząca, Anna Urbaniak (Zielona Góra) – sekretarz, Anita Tomanek (Katowice) – członek Zarządu.

W dyskusji zgłoszono propozycje działań Zespołu: promowanie bibliografii regionalnej poprzez publikowanie artykułów, referatów; czynne uczestnictwo członków Zespołu w konferencjach tematycznych, sesjach naukowych, spotkaniach bibliografów; działalność ekspercką członków Zespołu; opracowanie publikacji jubileuszowej wraz z bibliografią podmiotowo-przedmiotową Zespołu; uczestnictwo w projekcie, zainicjowanym przez Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, a dotyczącym zebrania, zdigitalizowania i umieszczenia na jednej platformie pocztówek odnoszących się do wsi i rolnictwa.

Na zakończenie obrad przewodnicząca przypomniała, że kolejne spotkanie Zespołu odbędzie się 15-16 czerwca 2023 r. w Bibliotece Śląskiej w Katowicach. Ostatnim punktem programu było zwiedzanie zmodernizowanych czytelni i przestrzeni bibliotecznych Biblioteki Narodowej.

ANNA URBANIAK
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna
im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze

PRAWO BIBLIOTECZNE

OBSŁUGA SPECJALNYCH GRUP UŻYTKOWNIKÓW (ZMIANY LEGISLACYJNE)

W ustawie o bibliotekach regulacja obsługi specjalnych grup użytkowników ogranicza się do dwóch artykułów(art. 25 i art. 26). Na unormowanie tej obsługi składają się także rozporządzenia wykonawcze, w tym wydane na podstawie art. 26 ust. 2 powyższej ustawy.

Powyższe przepisy uległy niedawno częściowym zmianom, które poniżej zostaną omówione, z uwzględnieniem również innych zmian, istotnych dla przedmiotowej problematyki.

OBSŁUGA OKRĘGOWYCH OŚRODKÓW WYCHOWAWCZYCH

Z dniem 1 września 2022 r. zaczęła obowiązywać ustawa z 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz.U. z 2022 r. poz. 1700), zwana dalej „ustawą o nieletnich”, na podstawie której utraciła moc ustawa z 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Ustawa o nieletnich wprowadziła m.in. nowy środek wychowawczy, niewystępujący w poprzednim stanie prawnym, jakim jest umieszczenie nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym (por. art. 7 pkt 11 ustawy o nieletnich). W założeniu tego rodzaju ośrodki sytuują się, biorąc pod uwagę ich rolę w resocjalizacji nieletnich, między młodzieżowymi ośrodkami wychowawczymi a zakładami poprawczymi.

Zgodnie z art. 14 ust 1 ustawy o nieletnich, sąd rodzinny może orzec umieszczenie w okręgowym ośrodku wychowawczym nieletniego, który dopuścił się czynu karalnego, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. a tej ustawy, jeżeli przemawiają za

tym stopień demoralizacji nieletniego oraz rodzaj czynu karalnego, sposób i okoliczności jego popełnienia, zwłaszcza gdy inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego.

Z uwagi na przewidzenie w ustawie o nieletnich tych nowych jednostek wychowawczo-resocjalizacyjnych, powstała potrzeba nowelizacji ustawy o bibliotekach, a konkretnie art. 26 ust. 1 tej ustawy, polegająca na uwzględnieniu w jego treści okręgowych ośrodków wychowawczych.

W nowym brzmieniu, nadanym przez art. 377 ustawy o nieletnich, art. 26 ust. 1 ustawy o bibliotekach stanowi, że w celu zapewnienia obsługi bibliotecznej specjalnych grup użytkowników prowadzone są biblioteki w podmiotach leczniczych w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej, w domach pomocy społecznej, w zakładach karnych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, a także w jednostkach organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej i ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

Nieletni, umieszczeni w okręgowych ośrodkach wychowawczych, stanowią zatem jedną ze specjalnych grup użytkowników w systemie bibliotecznym.

NOWE ROZPORZĄDZENIE WYKONAWCZE

Ustawa o nieletnich nie zmieniła brzmienia art. 26 ust. 2 ustawy o bibliotekach, który stanowi, że ministrowie właściwi w sprawach, o których mowa w ust. 1, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określają, w drodze rozporządzenia, sposób organizacji obsługi bibliotecznej, o której mowa w ust. 1, oraz sposób współdziałania bibliotek publicznych w wykonywaniu tej obsługi, uwzględniając specyfikę ich działalności.

Z uwagi jednak na to, że treść tego przepisu odsyła wyraźnie do ust. 1 art. 26 ustawy o bibliotekach („w sprawach, o których mowa w ust. 1”), powstała potrzeba dokonania stosownych zmian dostosowawczych w przedmiotowym zakresie na poziomie rozporządzeń wykonawczych, wydanych na podstawie niezmienionego ust. 2 powyższego artykułu.

Dostosowanie to ma ograniczony charakter, z uwagi na uzupełniającą jedynie zmianę art. 26 ust. 1 ustawy o bibliotekach (por. uwagi wyżej). Jeśli porówna się brzmienie tego ustępu, obowiązujące w poprzednim stanie prawnym, z jego nową treścią, to daje się zauważyć tylko jedną różnicę, tzn. wprowadzenie do zawartego w tym przepisie wyszczególnienia okręgowych ośrodków wychowawczych.

Nie było wobec tego konieczności zmiany wszystkich rozporządzeń wykonawczych, wydanych na podstawie art. 26 ust. 2 ustawy o bibliotekach. Potrzeba taka wystąpiła jedynie w stosunku do jednego z nich, czyli rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 25 października 2012 r. w sprawie sposobu organizacji obsługi bibliotecznej w zakładach karnych, poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz sposobu współdziałania bibliotek publicznych w wykonywaniu tej obsługi, zwanego dalej „poprzednim rozporządzeniem”.

Ten ograniczony zakres nowelizacyjny znalazł odzwierciedlenie w przepisach ustawy o nieletnich. Otóż art. 415 tej ustawy przewiduje m.in., że dotychczasowe przepisy wykonawcze, wydane przez Ministra Sprawiedliwości na podstawie art. 26 ust. 2 ustawy o bibliotekach, zachowują moc do dnia wejścia w życie nowych przepisów wykonawczych, wydanych przez Ministra Sprawiedliwości na podstawie powyższego ustępu, nie dłużej jednak niż przez 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy o nieletnich, natomiast rozporządzenia wydane

na podstawie art. 26 ust. 2 ustawy o bibliotekach przez innych ministrów zachowują moc. Chodzi o cztery następujące rozporządzenia:

1) Ministra Obrony Narodowej z 5 marca 2013 r. w sprawie sposobu organizacji obsługi bibliotecznej w jednostkach organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej oraz sposobu współdziałania bibliotek publicznych w wykonywaniu tej obsługi,

2) Ministra Zdrowia z 5 grudnia 2012 r. w sprawie sposobu organizacji obsługi bibliotecznej w podmiotach leczniczych oraz sposobu współdziałania bibliotek publicznych w wykonywaniu tej obsługi,

3) Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 13 listopada 2012 r. w sprawie sposobu organizacji obsługi bibliotecznej w domach pomocy społecznej oraz sposobu współdziałania bibliotek publicznych w wykonywaniu tej obsługi,

4) Ministra Spraw Wewnętrznych z 17 sierpnia 2012 r. w sprawie sposobu organizacji obsługi bibliotecznej w jednostkach organizacyjnych podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych oraz sposobu współdziałania bibliotek publicznych w wykonywaniu tej obsługi.

W związku z powyższym przepisem przejściowym ustawy o nieletnich, czyli jej art. 415, Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie z 13 września 2022 r. w sprawie sposobu organizacji obsługi bibliotecznej w zakładach karnych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz sposobu współdziałania bibliotek publicznych w wykonywaniu tej obsługi (Dz.U. z 2022 r. poz. 1968), zwane dalej „nowym rozporządzeniem”. Weszło ono w życie z dniem 5 października 2022 r., zastępując poprzednie rozporządzenie.

Zestawienie treści obu tych rozporządzeń prowadzi do wniosku, że wykazują one różnice w dwóch zakresach.

Po pierwsze, nowe rozporządzenie zawiera nie jedenaście, ale dziesięć paragrafów, gdyż brak w nim odpowiednika par. 6 poprzedniego rozporządzenia, który stanowił, że korzystanie ze zbiorów bibliotecznych odbywa się na zasadach i w godzinach otwarcia biblioteki, które dyrektor zakładu określa w regulaminie biblioteki.

W tym kontekście należy zauważyć, że ogólną regulację w tym regulaminowym aspekcie zawiera art. 14 ust. 4 ustawy o bibliotekach. Zgodnie z nim, zasady i warunki korzystania z biblioteki określa regulamin nadany przez jej dyrektora (kierowni-

ka). Ponieważ jest to przepis, zawarty w Rozdziale 3 ustawy o bibliotekach, normującym organizację bibliotek, znajduje on zastosowanie także do bibliotek realizujących obsługę biblioteczną specjalnych grup użytkowników, o ile przepisy, dotyczące tych bibliotek, nie przewidują szczególnych zasad w tym zakresie.

Po drugie, par. 9 nowego rozporządzenia, stanowiący odpowiednik par. 10 poprzedniego rozporządzenia, normujący współdziałanie biblioteki publicznej z biblioteką zakładu, nie dotyczy porozumienia w tym zakresie, zawieranego między dyrektorem bibliotek publicznej a dyrektorem zakładu.

Również w tym kontekście ogólną regulację przewiduje ustawa o bibliotekach. Chodzi o art. 19 ust. 5 tej ustawy, zawarty w jej Rozdziale 5, normującym biblioteki publiczne. Przepis ten stanowi, że biblioteki samorządowe mogą zawierać, za zgodą organizatora, porozumienia z innymi bibliotekami i instytucjami w sprawie wspólnego prowadzenia obsługi bibliotecznego określonych obszarów i środowisk.

W myśl par. 9 ust. 1 nowego rozporządzenia, analogicznie do treści par. 10 ust. 1 poprzedniego rozporządzenia, współdziałanie biblioteki publicznej z biblioteką zakładu polega na:

- 1) udostępnianiu lub przekazywaniu materiałów bibliecznych,
- 2) przekazywaniu informacji na temat gromadzonych materiałów bibliecznych,
- 3) udzielaniu pomocy instrukcyjno-metodycznej i szkoleniowej,
- 4) współpracowaniu przy prowadzeniu działalności edukacyjnej.

Poza tym par. 9 nowego rozporządzenia dookreśla w ust. 2, w przeciwieństwie do poprzedniego rozporządzenia, że w ramach tego współdziałania biblioteka zakładu nie przekazuje

informacji o czytelnikach, które zawierają ich dane osobowe.

ZAKRES ZWOLNIENIA OD OPŁATY ZA USŁUGI POCZTOWE

W kontekście zmian legislacyjnych, dotyczących obsługi bibliotecznego specjalnych grup użytkowników, należy odnotować też, opublikowaną w Dz.U. z 2022 r. poz. 1278, nowelizację z 6 czerwca 2022 r. rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 6 września 2013 r. w sprawie wykazu bibliotek, organizacji osób niewidomych lub ociemniałych oraz organizacji, których celem statutowym jest działanie na rzecz osób niewidomych lub ociemniałych.

To zmienione rozporządzenie zostało wydane na podstawie art. 26 ust. 2 Prawa pocztowego, które w art. 26 ust. 1 pkt 2 określa zakres przedmiotowy zwolnienia od opłaty za usługę pocztową przesyłek adresowanych do osób niewidomych lub ociemniałych, nadanych przez bibliotekę lub organizację osób niewidomych lub ociemniałych bądź organizacji, których celem statutowym jest działanie na rzecz osób niewidomych lub ociemniałych.

Wykaz tych organizacji określa załącznik nr 2 do powyższego rozporządzenia. W ramach wspomnianej jego nowelizacji z 6 czerwca 2022 r. został on uzupełniony o dwie pozycje (pkt 15a i pkt 20a), pod którymi wyszczególnione zostały odpowiednio dwie następujące organizacje, uprawnione do korzystania z przedmiotowego zwolnienia: Stowarzyszenie 04-O w Grodzisku Mazowieckim oraz Stowarzyszenie Osób z dysfunkcją Wzroku i ich Rodzin w Koźlicach.

RAFAŁ GOLAT
Radca prawni w Warszawie

W dniu 24.12.2022 r. zmarł przeżywszy 50 lat

Krzysztof Gonja

Dyrektor Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej
im. dr. Witolda Bełzy w Bydgoszczy

Był człowiekiem z ogromną pasją, swoją funkcję traktował jako służbę, realizował pełną rozmachu wizję bydgoskiej księżnicy, inspirując innych do wspólnego działania.

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. dr. Witolda Bełzy w Bydgoszczy

■ JUBILEUSZ 100-LECIA MOKOTOWSKIEJ BIBLIOTEKI

18 listopada 2022 r. w Centrum „Łowicka” w Warszawie odbył się jubileusz 100-lecia Biblioteki Publicznej im. Z. Łazarskiego w Dzielnicy Mokotów m.st. Warszawy. Gości powitała dyrektor biblioteki Grażyna Dubrawska-Zgoła, gałę poprowadził redaktor Andrzej Rogiński, słowa okolicznościowe do uczestników skierował zastępca burmistrza Mokotowa Krzysztof Skolimowski. Sekretarz generalna ZG SBP Joanna Potęga odczytała list gratulacyjny. Prelekcję o początkach biblioteki publicznej, która powstała w 1922 r. przy ulicy Rejtana 3 wygłosił warszawianista Tadeusz W. Świątek. Natomiast prof. dr hab. Jadwiga Woźniak-Kasperek z Wydziału Dziennikarstwa Informacji i Bibliologii UW wygłosiła wykład pt. „Biblioteki przyszłości”.

■ NAGRODA MINISTRA KULTURY I DZIEDICTWA NARODOWEGO DLA SBP

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich otrzymało Nagrodę Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z okazji jubileuszu 105-lecia działalności.

■ BADANIE WPŁYWU SPOŁECZNEGO I EKONOMICZNEGO BIBLIOTEK PUBLICZNYCH – WEBINARIUM

22 listopada 2022 r. odbyło się bezpłatne webinarium „Badanie wpływu społecznego i ekonomicznego bibliotek publicznych – doświadczenia z pilotażu”. W spotkaniu wzięli udział bibliotekarze z różnych typów bibliotek oraz goście. Uczestników powitała przewodnicząca SBP dr Barbara Budyńska. Następnie członkowie zespołu SBP zajmującego się badaniem wpływu w ramach projektu Analiza Funkcjonowania Bibliotek: Magdalena Mrugowska (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. W. Bełzy w Bydgoszczy), dr Magdalena Paul (Uniwersytet Warszawski) i dr Marcin

Karwowski (Biblioteka Publiczna w Kokoszkowach) przedstawili wyniki i doświadczenia z badań pilotażowych realizowanych w bibliotekach publicznych. Zaprezentowano wstępne wyniki badań realizowanych od 16 października 2022 r. przez biblioteki publiczne z województw: dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego, lubelskiego, pomorskiego oraz wybrane biblioteki południowej części województwa lubuskiego i województwa śląskiego. W wystąpieniach podkreślano cel zrealizowanych badań, którym było przetestowanie przygotowanego narzędzia badawczego oraz schematu organizacji badania w różnych typach bibliotek. Więcej informacji na stronie projektu AFB, <https://afb.sbp.pl/>

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

■ LAUREACI NAGRODY IM. ANDRZEJA WOJTKOWSKIEGO W ROKU 2022

25 listopada 2022 r. w Pałacu Działyńskich w Poznaniu odbyło się uroczyste wręczenie Nagród im. Andrzeja Wojtkowskiego. Tegoroczne wyróżnienia, ufundowane przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego, za wybitne osiągnięcia oraz za dorobek naukowy w dziedzinie bibliotekarstwa z rąk Mariusza Polarczyka, przewodniczącego Zarządu Okręgu Wielkopolskiego SBP i Natalii Wasilewskiej z Departamentu Kultury Urzędu Marszałkowskiego otrzymały: **dr Katarzyna Gmerek**, kustosz Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu; **Emilia Lepkowska**, kustosz dyplomowany Biblioteki Politechniki Poznańskiej; **Ewa Zamiara**, dyrektor Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy Margonin. W uroczystości wzięli udział przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego i Kuratorium Oświaty w Poznaniu, władze samorządowe Miasta i Gminy Margonin, dyrektorzy i pracownicy bibliotek, członkowie Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich oraz rodziny laureatów. Lista laureatów wszystkich edycji Nagrody dostępna jest pod adresem: http://sbp.wlkp.pl/nagroda_wojtkowskiego_laureaci

MARZENA PRZYBYSZ

Informacje dotyczące działalności Stowarzyszenia dostępne są także na <http://www.sbp.pl/sbp/dzialalnosc>.

Fotografie: Serwis Prasowy Prezydenta Ukrainy

■ „BIBLIOTEKA NA KOSZYKOWEJ WSPIERA UCHODźCÓW Z UKRAINY”

Od kilku miesięcy Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy – Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego wspiera uchodźców z Ukrainy, m.in. poprzez dystrybucję książek przeznaczonych dla czytelników pochodzących z tego kraju. Pierwsze tego typu działania podjęliśmy jeszcze w kwietniu 2022 r. wspólnie z Instytutem Książki, który przekazał 1356 egz. publikacji w języku ukraińskim dla dzieci i młodzieży na rzecz bibliotek publicznych województwa mazowieckiego. Trafiły one wówczas zarówno do dużych bibliotek dzielnicowych Warszawy, jak i do mniejszych placówek bibliotecznych na Mazowszu. Wsparcie zaoferowały również niektóre wydawnictwa – Egmont przekazał ponad 200 egz. komiksu *Kajko i Kokosz*, a Wydawnictwo Tatarak zaoferowało 100 egz. książeczki *Bardzo głodna gąsienica* – oba tytuły w wersji tłumaczonej na język ukraiński.

Kolejnej inicjatywie o podobnym charakterze patronowała Ambasada Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej, która przekazała bibliotekom mazowieckim ponad 2 tys. egz. publikacji dla dzieci, młodzieży i dorosłych.

Na początku października 2022 r. Bibliotekę Publiczną na Koszykowej odwiedziła Pierwsza Dama Ukrainy Olena Zefenska, żeby osobiście symbolicznie otworzyć regał z literaturą ukraińską. Gościć powitała dr Agnieszka Strojek, Wicedyrektor ds. bibliotecznych w Bibliotece na Koszykowej. Po przemówieniach i oficjalnym otwarciu „Ukraińskiej półki z książkami”, odbył się krótki spacer po Bibliotece. Pierwsza Dama miała okazję zobaczyć wewnątrz Wypożyczalni, Czytelni im. Faustyna Czerwijowskiego (Czytelni Podręcznej), czy hol pod zieloną ścianą, a także poznać kierowników działów bibliotecznych. Na zakończenie

wizyty Pierwsza Dama spotkała się z aktywistami, przedstawicielami społeczności ukraińskiej w Warszawie.

Projekt „Ukraińska półka z książkami”, któremu patronuje Pierwsza Dama Ukrainy Olena Zefenska, jest realizowany przy współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych Ukrainy, Ministerstwem Kultury i Polityki Informacyjnej, Ukraińskim Instytutem Książki oraz Państwowym Komitetem ds. Telewizji i Radiofonii. Projekt w Warszawie został zrealizowany dzięki wsparciu donatora Kijowskiej Szkoły Ekonomicznej (KSE). Do Biblioteki trafiają ukraińskie wydania zarówno dla dzieci, jak i dla dorosłych. Książki po opracowaniu włączone zostają do zbiorów Biblioteki na Koszykowej, a część dystrybuowana jest do mazowieckich bibliotek.

Warto jeszcze wspomnieć o akcji realizowanej we współpracy z dynamicznie działającą organizacją pozarządową – Federacją Mazowia, która zaoferowała bibliotekom mazowieckim ponad tonę książek w języku ukraińskim. Ostatni projekt tego typu realizujemy ponownie z Instytutem Książki oraz z zaprzyjaźnionymi bibliotekami z Radomia, Płocka, Ostrołęki i Siedlec, które przed reformą samorządową miały status bibliotek wojewódzkich. Do naszej biblioteki dotarło 1600 egz. publikacji dla dzieci dla bibliotek warszawskich oraz powiatowych sąsiadujących z Warszawą. Prawie 8 tys. egz. książek trafiło natomiast do dużych bibliotek terenowych, które rozprowadziły je wśród mniejszych placówek w obrębie swojego obszaru oddziaływania. Koordynacją działań związanych z realizacją tych przedsięwzięć zajmują się pracownicy Działu Wojewódzkiej Sieci Bibliotek.

DR ANNA KARCZEWSKA
PAULINA NIEDZIELSKA
NATALIA PIETKIEWICZ-SZWARC

POSTAKTUALIA

Łódź nigdy nie była liderem/liderką na bibliotecznej mapie Polski. Obfitowała wprawdzie w biblioteczne ośrodki ze względu na liczne uczelnie tamże, ale trudno to uznać za szczególną niezwykłość przy nagromadzeniu aż tak licznych uczelni. To po prostu jest rozbudowany ośrodek akademicki.

Teraz zrobiono duży krok dalej. Oto przy ul. Moniuszki 5 Pani Prezydent Miasta otworzyła odnowione pomieszczenia, nazwane Łódzką Biblioteką Memo. W salach – Legowisko i Bullerbyn – znalazły się książki oraz gry interaktywne, jest sala lektorska, studio fotograficzne, drukarka 3 D oraz symulator lotu. Ponadto odnowiona została willa Ludwika Mayera.

W otwarciu odnowionych pomieszczeń wzięła udział Pani Prezydent Miasta. To w Polsce zdarza się bardzo rzadko. A zaproszeni goście byli usatysfakcjonowani.

JACEK WOJCIECHOWSKI

BIBLIOTEKARZ

Czasopismo wydawane przez
Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
we współpracy z Biblioteką Publiczną
m.st. Warszawy – Biblioteką Główną
Województwa Mazowieckiego

Rada Redakcyjna:

Zdzisław GĘBOŁYŚ (przewodniczący),
Sylvia BŁASZCZYK, Stanisław CZAJKA,
Małgorzata JEZIERSKA, Mirosława MAJEWSKA,
Bożena WINIARSKA

Redaktor naczelna:

Elżbieta STEFAŃCZYK
tel. 600-433-877; e-mail: e.stefanczyk@sbp.pl,
e.stefanczyk@onet.pl

Zastępca redaktora naczelnego:

Barbara BUDYŃSKA
tel. 507-622-572; e-mail: b.budynska@sbp.pl

Sekretarz redakcji:

Marzena PRZYBYSZ
tel. 697-790-802; e-mail: m.przybysz@sbp.pl

Redaktor techniczny:

Elżbieta MATUSIAK

Opracowanie graficzne i łamanie:

Ewa MAJEWSKA

Tłum. na jęz. angielski:

Małgorzata WALESZKO

Projekt graficzny:

Tomasz KASPERCZYK

„Bibliotekarz” – www.wydawnictwo.sbp.pl

Redakcja zastrzega sobie prawo do opracowania
redakcyjnego i skracania tekstów.

Wydawnictwo Naukowe
i Edukacyjne Stowarzyszenia
Bibliotekarzy Polskich

00-335 Warszawa,
ul. Konopczyńskiego 5/7,
tel. 22 827-52-96
www.wydawnictwo.sbp.pl

Marta LACH – Z-ca Dyrektora Biura ZG SBP
ds. wydawnictw

tel. 784 698 446, e-mail: m.lach@sbp.pl

Konto SBP: Credit Agricole Bank Polska S.A.
46 1940 1076 3122 4176 0000 0000

Druk i oprawa: KRM Druk Sp. z o.o., Sp.k.
www.krmdruk.com

ISSN 0208-4333. Indeks 352624

WARUNKI PRENUMERATY „BIBLIOTEKARZA”

„Bibliotekarz” dostępny jest w prenumeracie
i w bezpośredniej sprzedaży w Biurze ZG SBP. Koszt
prenumeraty rocznej w 2023 r. to **258 zł**. Zamówienia
na czasopismo można składać w ciągu całego roku,
od dowolnego numeru pisma:

- za pośrednictwem e-sklepu SBP, pod adresem
www.wydawnictwo.sbp.pl,
- e-mailem na adres: sprzedaz@sbp.pl,
- listownie na adres: Dział Sprzedaży SBP. Bu-
dynek F, al. Niepodległości 213, 02-086 War-
szawa.

Przy zamówieniu większej liczby egzemplarzy
proponujemy następujące rabaty:

- 2-9 egzemplarzy – 20%,
- 10 i więcej egzemplarzy – 30%.

„Bibliotekarz” jest dostępny online w Archiwum
Cyfrowym SBP pod adresem www.ac.sbp.pl

WAŻNE DLA AUTORÓW PUBLIKUJĄCYCH W „BIBLIOTEKARZU”

1. Przesyłanie tekstów w plikach w progra-
mie Word w formatach DOC lub RTF (od-
stęp 1,5 między wierszami), wykresy i tabele
w programie excel, a zdjęcia w formacie JPG
w rozdzielczości 300 dpi na adres Wydawnic-
two Naukowe i Edukacyjne SBP ([wydawnic-
two@sbp.pl](mailto:wydawnic-
two@sbp.pl)) lub bezpośrednio do redaktora
naczelnego na adres: e.stefanczyk@sbp.pl.
Teksty i fotografie powinny być podpisane.
2. Stopień lub tytuł naukowy oraz miejsce pracy
i pełniona funkcja do umieszczenia w notce
o autorze.
3. Oświadczenie Autora o wyrażeniu zgody na
bezpłatnie publikowanie danego tekstu w in-
ternecie w związku z digitalizacją „Bibliote-
karza”.

1% dla SBP to kaPITalny wybór!

Czy warto przekazać 1% swojego podatku tam, gdzie ma szansę pracować z korzyścią dla rozwoju bibliotek i bibliotekarzy?

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich ma przywilej być w elitarnym gronie organizacji pożytku publicznego. A jest w tym gronie nieprzypadkowo – to dzięki Wam zawód bibliotekarza i działalność Stowarzyszenia są postrzegane jako szlachetna służba społeczeństwu. Oddając 1% podatku SBP macie pewność, że te środki zostaną wykorzystane na pożyteczne cele. 1% przekazany nam ma szansę wrócić do Was, pomóc w Waszej pracy!

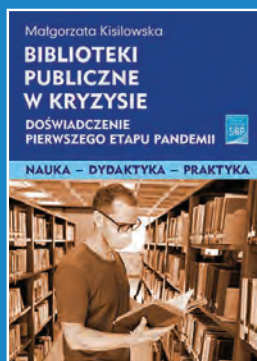
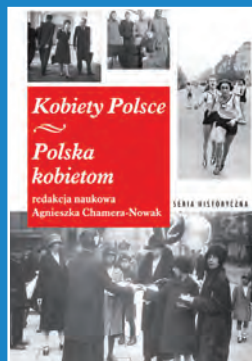
Aby przekazać 1% podatku SBP wystarczy w rubryce 124 formularza PIT wpisać numer KRS: 00000 81477

Na stronach portalu sbp.pl będziemy informować o wpływach w ramach akcji 1%. Tam także znajdziecie informacje o sposobie wykorzystania środków i pełne sprawozdanie na ten temat.

NOWOŚCI

WYDAWNICTWA NAUKOWEGO I EDUKACYJNEGO
STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH

Zapraszamy do sklepu (wydawnictwo.sbp.pl ; sprzedaz@sbp.pl)